

Naantalin varhaiskasvatus- suunnitelma

2022

Sisällysluettelo

Naantalın varhaiskasvatussuunnitelma

1. Varhaiskasvatus Naantalissa

- 1.1. Yleistä
- 1.2. Arvoperusta ja oppimiskäsitys
  - 1.2.1. Varhaiskasvatuksen arvoperusta
  - 1.2.2. Oppimiskäsitys
- 1.3. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ja tiedottaminen
  - 1.3.1. Päiväkodit
  - 1.3.2. Perhepäivähoito
  - 1.3.3. Avoin varhaiskasvatustoiminta
  - 1.3.4. Varhaiserityiskasvatus
  - 1.3.5. Esiopetus
  - 1.3.6. Yksityinen varhaiskasvatus ja kotihoidon tuki
  - 1.3.7. Palveluista tiedottaminen ja viestintä
- 1.4. Varhaiskasvatukseen hakeutuminen
- 1.5. Oppimisen polku ja tiedonsiirron käytännöt
  - 1.5.1. Oppimisen polku
  - 1.5.2. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen
  - 1.5.3. Esiopetuksesta alkuopetukseen
- 1.6. Kaksikielinen varhaiskasvatus ja vaihtoehtoinen pedagogiikka

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet

- 2.1. Varhaiskasvatuksen lain mukaiset tavoitteet
- 2.2. Laaja-alainen osaaminen
  - 2.2.1. Ajattelu ja oppiminen
  - 2.2.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
  - 2.2.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
  - 2.2.4. Monilukutaito
  - 2.2.5. Digitaalinen osaaminen
  - 2.2.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen
- 2.3. Terveiden ja turvallisuuden edistäminen
  - 2.3.1. Liikunta ja ulkoilu
  - 2.3.2. Myönteinen ruokakasvatus
  - 2.3.3. Terveystä ja turvallisuudesta huolehtiminen
  - 2.3.4. Kestävä kehitys ja ympäristökasvatus
- 2.4. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, kiusaamisen ehkäisy ja turvataidot
- 2.5. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus

3. Varhaiskasvatussuunnitelmat

- 3.1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- 3.2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta
- 3.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjaukset, arkistointi ja tiedonsiirto

3.4. Lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

4. Varhaiskasvatuksen arki

4.1. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja sen kehittäminen

4.2. Osallisuuden merkitys toimintakulttuurissa

4.3. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

4.4. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

4.5. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

4.5.1. Huoltajien kanssa toteutettava yhteistyö

4.5.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

4.6. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa

4.6.1. Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

4.6.2 Monialainen yhteistyö

4.6.3. Tuen portaat varhaiskasvatuksessa

4.6.4 Lapsen tuen arviointi varhaiskasvatuksessa

5. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

5.1. Pedagoginen toiminta

5.2. Havainnointi ja pedagoginen dokumentointi

5.3. Oppimisen alueet

5.3.1. Kielten rikas maailma

5.3.2. Ilmaisun monet muodot

5.3.3. Minä ja meidän yhteisömme

5.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

5.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn

6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

6.1. Arviointi

6.2. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

6.2.1. Lapsi ja huoltajat - lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi

6.2.2. Kasvattajat ja tiimit - työtiimin arviointi

6.2.3. Varhaiskasvatustyöyksikön arviointi

6.2.4. Koko varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Liitteet

Liite 1. Työsuunnitelmapohja

Liite 2. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Liite 3. Naantalinv kaupungin varhaiskasvatuksen kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttumisen suunnitelma

Liite 4. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma Naantalinv varhaiskasvatuksessa

Liite 5. Esimerkki Pelastus ja turvallisuussuunnitelmasta

Liite 6. Suomen kielen oppimisen seuranta varhaiskasvatuksessa

Liite 7. Naantalinv arkipedagogiikka

Liite 8. Toimintaohje lasten kanssa työskenteleville suuren huolen tai sen epäilyn tilanteessa

Naantalin varhaiskasvatussuunnitelma

Naantalin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma noudattaa varhaiskasvatustalakeia ja Opetushallituksen valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita sekä muita Opetushallituksen ja Opetusministeriön varhaiskasvatukselle asettamia määräyksiä. Naantalin kaupungin toteuttamaa esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määrittämät Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Naantalin varhaiskasvatussuunnitelma on varhaiskasvatuksen toimijoita velvoittava asiakirja.

Tässä paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan valtakunnallisissa perusteissa kuvattuja toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin periaatteita sekä käytäntöjä Naantalin varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelma sisältää Kansallisen koulutuksen arvioinnin laatimia varhaiskasvatuksen laatuindikaattoreita laadun ja pedagogisen toiminnan arvioinnin tukena.

Naantalin varhaiskasvatussuunnitelma on kaksiosainen asiakirja:

1. osa: Opetushallitus: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.
2. osa: Naantalin varhaiskasvatussuunnitelma

ARVIOI: Paikallisesti laadittu opetussuunnitelma konkretisoi kansallista opetussuunnitelmaa ja on henkilöstön työväline varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiselle.

1. Varhaiskasvatus Naantalissa

Naantalissa varhaiskasvatusta tarjotaan päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, avoimessa päiväkodissa sekä kerho- ja puistotoiminnassa, sekä Rymättylän perhekerhossa. Ympäri vuorokautinen varhaiskasvatus on keskitetty Naantalın Kalevanniemen kampuksella sijaitsevaan Aurinkometsän päiväkotiin. Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä kaupungin eri toimialojen, kolmannen sektorin ja seurakunnan kanssa. Ruotsinkielinen varhaiskasvatus järjestetään ostopalveluna. Varhaiskasvatuksen yksiköt tekevät yhteistyötä erilaisissa tapahtumissa ja projekteissa. Toimintaa johdetaan aluemallin mukaisesti, jossa alueellisen kokonaisuuden muodostaa päiväkotitoiminta ja perhepäivähoito yhdessä.

Naantalın kaupungin strategia, hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus sekä palveluverkkouudistus ohjaavat osaltaan varhaiskasvatuksen järjestämistä. Naantalın varhaiskasvatukseen on laadittu toimintalinjaus vuosille 2019–2024.

Kukin varhaiskasvatussyksikkö laatii vuosittain oman työsuunnitelman (Liite1: Työsuunnitelmapohja). Päiväkodeissa tehdään tiimeittäin lapsista tehtyjen havaintojen perusteella ryhmän oma varhaiskasvatussuunnitelma tai tiimisopimus (Liite2: Ryhmävasu). Jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa. Perhepäivähoidossa jokaiselle lapselle laaditun varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi laaditaan ryhmäkohtainen, lapsiryhmän ikärakenteen ja kehitystason huomioiva varhaiskasvatussuunnitelma. Avoimen varhaiskasvatuksen toiminnalle kirjataan ryhmäkohtaiset tavoitteet yhdessä perheiden kanssa. Kaupungin alueella toimivia yksityisiä varhaiskasvatuksen toimijoita velvoittaa Naantalın kaupungin laatima varhaiskasvatussuunnitelma. Toimijoita veloitetaan laatimaan yksittäistä lasta koskevat varhaiskasvatussuunnitelmat.

Tässä varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu:

- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- oppilashuoltosuunnitelma
- varhaiserityiskasvatuksen toimintasuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma (Liite 3: Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma)
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma (Liite 4: Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma)
- varhaiskasvatussyksiköiden turvallisuussuunnitelma
- sekä muut varhaiskasvatuksen ja varhaisvuosien suositukset

Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu varhaiskasvatussyksiköiden henkilökunnan, lasten huoltajien, lasten itsensä, perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä. Suunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään vuosittain.

Naantalın varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu vuonna 2019 ja päivitetty vuonna 2022. Päivitetty suunnitelma on hyväksytty koulutuslautakunnan kokouksessa kesäkuussa 2022. Varhaiskasvatussuunnitelma julkaistaan kaupungin verkkosivuilla.

1.2. Arvoperusta ja oppimiskäsitys

1.2.1. Varhaiskasvatuksen arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. Lisäksi arvoperustaan kuuluu yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Toteutamme varhaiskasvatusta tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti, arvostamme moninaisuutta ja tavoitteenamme on kaikkia osallistava yhteisöllisyys. Inklusiivisuuden käsitettä avataan myöhemmin tässä asiakirjassa (sivulla 16).

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja, esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri.

Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa ja henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Turvallisuus

Pidämme huolta toisistamme. Varaudumme ennalta riskeihin ja yllättäviin tapahtumiin. Tuemme lasten ja perheiden hyvää arjen hallintaa. Yksiköissä päivitetään turvallisuussuunnitelmat vuosittain.

Naantalissa varhaiskasvatus perustuu myös Naantalin kaupungin strategian arvoihin. Naantalin kaupungin strategiasta johdettuja arvoja ovat:

Luottamus

Arvostamme toisiamme ja jokaista yksilönä, pidämme lupauksemme ja rakennamme luottamusta toimimalla avoimesti.

Vastuullisuus

Tiedostamme toimintamme vaikutukset ja edistämme yhteisömme ja ympäristömme kestävää hyvinvointia.

Uudistuminen

Uskallamme toimia aiemmasta ja muista poikkeavalla tavalla. Olemme uteliaita kokeilemaan uusia asioita, otamme vastaan palautetta, kehitämme toimintoja ja kykenemme uudistumaan ennakkoluulottomasti.

Positiivisuus

Rakennamme myönteistä kuvaa Naantalista. Kohtaamme toiset ystävällisesti ja avoimesti, ja suhtaudumme tulevaan optimistisesti. Huomaamme hyvän.

Naantalissa varhaiskasvatuksessa:

- asetamme kaiken edelle lapsen edun
- jokainen asiakas tuntee olevansa tervetullut

- hoidamme lasta hyvin
- huomaamme hyvän
- puutumme kiusaamiseen
- tarjoamme turvalliset ja terveet tilat
- toimimme osallisuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kunnioittaen.

Naantalin varhaiskasvatuksen menestyksen tekijöitä ovat:

- pedagoginen toiminta
- koulutettu ja hyvinvoiva henkilökunta
- perheen tarpeisiin vastaaminen
- rohkean vanhemmuuden rohkea tukeminen
- joustavat siirtymät
- oikeankokoiset ryhmät
- keskitetty palveluohjaus
- Saavutettavuus ja avoimuus
- moniammatillinen yhteistyö
- nopea reagointi
- jatkuva koulutus
- hyvä tiedonkulku
- luotettavuus ja turvallisuus.

1.2.2. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden sekä itseään ilmaisten.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa.

Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

1.3. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ja tiedottaminen

1.3.1. Päiväkodit

Päiväkodeissa tarjoamme lapsille laadukkaan ja turvallisen kasvu- ja kehitysympäristön. Toteutamme varhaiskasvatussuunnitelman mukaista pedagogista toimintaa jokaisessa yksikössä. Palvelemme perheitä arkisin maanantaista perjantaihin kello 06.30–17.00. Tarjoamme vuorohoitoa iltaisin, öisin ja viikonloppuisin lapsille, joiden molemmat vanhemmat ovat vuorotyössä.

1.3.2. Perhepäivähoito

Perhepäivähoito on kodinomaista, hoitajan kotona pienessä ryhmässä tapahtuvaa lapsen yksilölliset tarpeet huomioivaa kunnallista varhaiskasvatusta. Omassa kodissaan työskentelee Naantalissa kolme kolme perhepäivähoitajaa, jotka toimivat aktiivisesti omilla alueellisilla tiimeissään. Perhepäivähoitoa tarjotaan erityisesti pienten lasten varhaiskasvatukseen. Pieni ryhmä ja kodinomaisuus antavat mahdollisuuden vuorovaikutuksen vahvistamiseen ja rauhalliseen arkeen lapsen kehitystaso huomioiden.

1.3.3. Avoin varhaiskasvatustoiminta

Kehitämme jatkuvasti avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuotoja vastaamaan perheiden monimuotoisia tarpeita. Laaja-alaista varhaiskasvatus- ja perhetyötä teemme perheiden kohtaamispaikoissa Väentuvassa sekä Rymättylän perhekerhossa. Lisäksi avoimia palvelujamme on kerhotoiminta 2-5 –vuotiaille Karvetin Pikkutalossa.

Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa toimitaan yhdessä perheiden kanssa. Tavoitteena perheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi, tasapainoinen elämänhallinta ja arjessa jaksaminen. Työtä tehdään moniammatillisesti yhdessä, esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja neuvolan perheohjaajan tai terveydenhoitajan kanssa. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja lapsiperhepsykologit osallistuvat toimintaan säännöllisesti ja heidän palvelunsa ovat perheiden käytettävissä.

Väentuvan avoimessa päiväkodissa toiminta painottuu erityisesti vauvojen ja pienten lasten perheiden varhaisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukemiseen. Vanhemmat ja lapset toimivat yhdessä erilaisissa kiinteissä vertaisryhmissä. Tämän lisäksi Väentuvassa järjestetään avointa toimintaa. Yhteistyötä tehdään muun muassa neuvolan, seurakuntien ja järjestöjen kanssa.

Rymättylän avoimessa perhekerhossa järjestetään sisällä tai ulkona ohjattua toimintaa, vapaata leikkiä ja yhdessäoloa toisten aikuisten ja lasten kanssa. Toimintaa suunnitellaan yhdessä perheiden kanssa.

Naantalien kaupunki järjestää muussa kuin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa oleville lapsille maksutonta kerhotoimintaa. Kerhotoiminta tarjoaa vaihtoehdon perheille, joilla ei ole tarvetta kokopäiväiselle varhaiskasvatukselle. Toimintaan osallistuminen ei ole este kotihoidontuen saamiselle. Kerhossa järjestetään lapsille turvallista ja lapsilähtöistä toimintaa. Toiminta on lapselle mielekästä, monipuolista, tavoitteellista ja lapsen iän huomioivaa.

1.3.4. Varhaiserityiskasvatus

Varhaiserityiskasvatuksessa työskentelee neljä konsultoivaa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, kolme ryhmässä toimivaa erityisopettajaa ja kahdeksan varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajaa,

joiden toimipisteet ja toimenkuvat suunnitellaan vuosittain koko kaupungin tarpeen mukaan. Naantalissa toimii yksi integroitu erityisryhmä. Ryhmien lapsilukumäärää on mahdollista pienentää lasten tuen tarpeet huomioiden. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen toimintaa toteutetaan kolmiportaisen mallin mukaisesti.

1.3.5. Esiopetus

Esiopetusta toteutetaan varhaiskasvatusyksiköissä tai koulujen yhteydessä toimivissa esiopetusyksiköissä. Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus toteutetaan samassa yksikössä esiopetuksen kanssa. Varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus ja perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Tavoitteena on kunkin lapsen oppimisen polun eteneminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen joustavasti lapsen tarpeista lähtien.

1.3.6. Yksityinen varhaiskasvatus ja kotihoidon tuen lisä

Käytössämme on myös tulosidonnainen palveluseteli perheille, esimerkiksi silloin, kun perhe haluaa hankkia varhaiskasvatuspalvelua päiväkodissa yksityiseltä palveluntuottajalta. Naantalin kaupunki tukee naantalilaisen lapsen kotihoitoa ja yksityistä hoitoa maksamalla kuntalisää Kelan kotihoidon tuen hoitorahan ja yksityisen hoidon tuen yhteydessä.

1.3.7. Palveluista tiedottaminen ja viestintä

Naantalın kaupunki tiedottaa varhaiskasvatuspalveluista ja toiminnan sisällöstä verkkosivuillaan ja omilla Facebook-sivuillaan. Avoimessa varhaiskasvatuksessa järjestetään keväällä ja syksyllä infoilta työ- tai opiskeluelämään palaaville huoltajille, joiden lapset aloittavat varhaiskasvatuksessa.

Asiakasperheitä tiedotetaan ajankohtaisista asioista Wilma-viestein ja –tiedottein, sähköpostitse ja yksiköiden ilmoitustauluilla.

1.4. Varhaiskasvatukseen hakeutuminen ja oppimisen polku

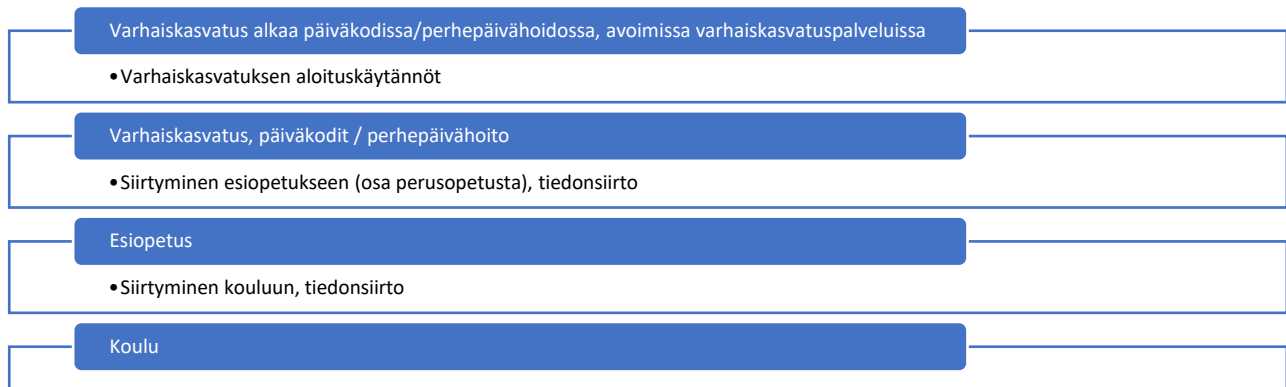
1.4.1 Varhaiskasvatukseen hakeutumisen prosessi:

1. Huoltajat tekevät sähköisen varhaiskasvatushakemuksen naantali.fi-verkkosivustolla. Palveluohjaus ottaa yhteyttä huoltajaan.
2. Varhaiskasvatuspaikkaa määritettäessä huomioidaan mahdollisuuksien mukaan huoltajien toiveet.
3. Palveluohjaus ilmoittaa huoltajille lapselle myönnetystä varhaiskasvatuspaikasta.
4. Myönnetystä varhaiskasvatuspaikasta lähetetään kirjallinen päätös postitse tai sähköisesti. Lisäksi huoltajille lähetetään tietoa varhaiskasvatuksen asiakasmaksusta.
5. Huoltajille lähetetään etukäteen myös alkukeskustelulomake (Liite 5: Alkukeskustelulomake).
6. Perhe ilmoittaa sähköisesti varhaiskasvatuspaikan vastaanottamisesta.
7. Huoltajien kanssa sovitaan alkukeskustelun ajankohta. Alkukeskustelun hoitaa lapsiryhmän kasvattaja. Alkukeskustelu kestää 45 minuutista tuntiin.
8. Sovitaan mahdollisesta tutustumiskäynnistä lapsen kotiin. Käynnin tavoitteena on tutustua lapseen hänen omassa, turvallisessa ympäristössään.

9. Lapsi tulee tutustumaan varhaiskasvatusyksikköön huoltajiensa kanssa.
Vuoropäiväkodissa tutustumiskäyntejä päiväkotiin voi tehdä myös iltaisin.
10. Lapsi aloittaa varhaiskasvatuksen.

ARVIOI: Varhaiskasvatuksen järjestäjän on varmistettava, että laadukkaat, inklusiivisuuden periaatetta toteuttavat palvelut ovat kaikkien lasten saatavilla ja tavoitettavissa.

1.4.2. Oppimisen polku ja tiedonsiirron käytännöt

Kuva 1.Oppimisen polku ja tiedonsiirto

Lapsen vaihtaessa varhaiskasvatusyksikköä hänen perustiedot siirtyvät yksiköiden välillä. Tukea tarvitsevan lapsen vaihtaessa yksikköä järjestetään siirtopalaveri, johon huoltajat osallistuvat. Mahdolliset muistiot siirtyvät huoltajien luvalla.

1.5.2. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Ajankohta	Mitä tapahtuu?	Miten menetellään?	Vastuhenkilö
joulukuu	Esiopetusyksiköt tiedossa, esiopetusseite koteihin	Esite jakoon päiväkodeissa, kerhossa ja perhepäivähoidossa, saatavilla myös avoimessa päiväkodissa	Esimiehet, varhaiskasvatuksen johtaja
tammikuu	Esiopetukseen ilmoittautuminen	Ilmoitus verkkosivuille, Facebookiin ja Rannikkoseutuun	Varhaiskasvatuksen esimies
helmi-maaliskuu	Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien huomiointi	Verkostot	Esiopettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, koulupsykologit
huhtikuu	Huhtikuun puolivälissä esiopetuspäätökset	Käsitellään foorumissa. Tehdään päätökset ja lähetetään ne perheille.	Esimiehet
toukokuu	Uusien eskareiden vanhempainillat Uusien eskareiden tutustumiskäynnit mahdollisuuksien mukaan Siirtopalaverit Tehostetun ja erityisen tuen siirtopalaverit Lomakkeiden ja tietojen siirto	 Kaikille lapsille tarjotaan mahdollisuus tutustumiskäynteihin Lähettävä yksikkö kutsuu koolle, kun tietää, mihin yksikköön lapset menevät Mukana veo, 5v. ryhmän vaka-opettaja ja esiopettaja Vasu, HOJKS, (muistiot vain vanhempien luvalla. Lupa kysytään, mikäli ei saada, kirjataan opetuksen järjestämiseksi tarpeelliset tiedot suoraan vasuun) Tunnisteet siirtyvät vanhempien mukana, allekirjoitetut luovutuspaperit siirtää esimies toiselle Kasvun kansiot siirtyvät lapsen mukana eskariin. Ne käydään läpi elosyyskuun	Esiopettajat, esimiehet 5v. ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat ja esiopettajat 5v. ryhmien varhaiskasvatuksen opettaja Varhaiskasvatuksen erityisopettaja 5v. ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat Esimiehet

		tutustumisvaiheessa, jonka jälkeen ne palautuvat kotiin ja eskarissa aloitetaan uusi kansio.	
elokuu	Lasten päätöspaperien siirto	Kun lapsi aloittaa konkreettisesti eskaripaikassa, siirretään lasten päätöspaperit esimieheltä esimiehelle	Esimiehet

Taulukko 1. Tiedonsiirto varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä

1.5.3. Esiopetuksesta alkuopetukseen

Ajankohta	Mitä tapahtuu?	Miten menetellään?	Vastuhenkilö
tammikuu	Esiopetukseen ja kouluun ilmoittautuminen. Erityisen tuen tarpeessa olevat (vko 4)	Sijoittamisvalmistelu aloitetaan edellisen vuoden lopussa	Varhaiskasvatuksen esimies ja koulusihteeri Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja koulupsykologit, johtava rehtori
helmikuu	Esi- ja alkuopetuksen sijoitukset, valmistelu		
maaliskuu	Perusopetuksen päätöksistä tieto perheille. Koulutulokkaiden nivelpalaverit (tehostettu ja erityinen tuki)		Erityisopettajat ja esi- ja alkuopetuksen opettajat
huhtikuu	Esiopetuksen sijoituksista tieto perheille Lapsen esiopetussuunnitelma Mahdolliset muistiot Esiopettajien ja luokanopettajien tapaamiset	Kouluihin huhtikuun puoleen väliin mennessä HOJKS ja oppimissuunnitelmat Wilmaan (päivitys)	Esiopettajat Esiopettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat Esiopettajat ja luokanopettajat

	Mahdolliset vanhempainillat	Tuleva ekaluokan opettaja osallistuu eskarin vanhempainiltaan mahdollisuuksien mukaan	
toukokuu	Mavalka kouluun Kouluun tutustumiset	Huom! Kaikkien koko Mavalka.	Esiopettajat

Taulukko 2. Tiedonsiirto esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä

ARVIOI: Lapsen siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuspalvelujen sisällä sekä edelleen esiopetukseen ja perusopetukseen suunnitellaan ja toteutetaan niin, että lasten oppimispoluista muodostuu sujuva ja tasa-arvoinen jatkumo.

1.6. Kaksikielinen varhaiskasvatus ja vaihtoehtoinen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee kiinnittää huomiota omaan toimintaansa niin, että jokainen lapsi voi tuntea oman äidinkielen ja kulttuuritaustansa arvokkaaksi. Perheelle ilmaistaan oman äidinkielen merkitys myös vierasta kieltä opeteltaessa. Naantalissa suomea toisena kielenä (S2) puhuvien lasten määrä on kasvanut, mikä varhaiskasvatuksessa velvoittaa ottamaan erityisen tarkasti huomioon lasten tarpeet kielen kehityksen tukemisessa. Lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma/esiopetuksen oppimissuunnitelma liitteeksi S2-suunnitelma.

Lapsen oman äidinkielen osaamista arvioidaan olevalla "Kysymyksiä lapsen kielenkehityksen selvittämiseksi" -lomakkeella (*Liite 6: Kysymyksiä lapsen kielenkehityksen selvittämiseksi*). Lomake täytetään yhdessä huoltajien kanssa lapsen varhaiskasvatuksen/esiopetuksen alkuvaiheessa. Lapsen omaa äidinkieltä tuetaan yhdessä huoltajien kanssa sovittavilla menetelmillä. Tavoitteena on luoda pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Päävastuu lapsen äidinkielen tukemisesta on huoltajilla. Lapsen oman äidinkielen taito on pohjana suomen kielen oppimiselle. Lapsen varhaiskasvatuskeskusteluissa perheiden kanssa käytetään tarvittaessa tulkkia.

Mikäli huoltajat haluavat lapselleen varhaiskasvatusta ruotsin kielellä, he voivat hankkia sitä ympäristökunnista palvelusetelillä. Perhe voi halutessaan valita vaihtoehtoista pedagogiikkaa toteuttavan varhaiskasvatuspalvelun, esimerkiksi palvelusetelillä.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun. (Kansallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 9)

2.1. Varhaiskasvatuksen lain mukaiset tavoitteet

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
  2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
  3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
  4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
  5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
  6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
  7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
  8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
  9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
  10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.
- (Varhaiskasvatustilain 540/2018)

Inklusiivisuus Naantalissa varhaiskasvatuksessa

Naantalissa varhaiskasvatus pyritään järjestämään lähipalveluna.

Perheet ja lapset; iästä, sukupuolesta, asuinpaikasta, kulttuurillisista/uskonnollisista lähtökohdista riippumatta, kohdataan tasavertaisesti ja sensitiivisesti, yksilöllistä erilaisuutta arvostaen ja aktiivista osallisuutta korostaen.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen erilaiset tavat toimia ja mahdolliset tuen tarpeet ja niihin vastataan tarjoamalla lapselle yleistä, tehostettua tai erityistä tukea lapsen omassa

varhaiskasvatusryhmässä. Lapsen edun mukaista voi olla järjestää lapsen varhaiskasvatus kevennetyssä tai integroidussa erityisryhmässä.

2.2. Lasten laaja-alainen osaamisen viisi osaamisaluetta

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alaisen osaamisen kautta kehitetään lapsen kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen taidot alkavat kehittyä varhaislapsuudessa ja jatkuvat läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon oppimisympäristön ja toimintakulttuurin kehittämisessä.

Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluu viisi toisiinsa liittyvää osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen

2.2.1. Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Ne muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

2.2.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Naantalin kaikissa varhaiskasvatusyksiköissä toteutetaan pienryhmätoimintaa, joka tukee lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Lapsia opetetaan ilmaisemaan itseään monipuolisesti kielen, leikin, draaman, kuvataiteen, musiikin ja liikkeen avulla. Hyödynnämme tietoisesti lasten erilaisia kulttuuri- ja katsomustaustoja opitellessamme ymmärtämään ja kunnioittamaan niitä.

Katsomuskasvatuksessa luodaan monipuolisia mahdollisuuksia tutustua erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin. Naantalin kaupungin alueella toimivat Naantalin, Rymättylän ja Merimaskun evankelisluterilaiset seurakunnat ovat varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja, jotka tarjoavat varhaiskasvatukselle mahdollisuuden osallistua kirkkopyhiin liittyviin tapahtumiin kuten pikkukirkkoihin.

Naantali on ainutlaatuinen ympäristö paikallishistoriaan tutustumisessa. Keskustan alueella sijaitseva luostarikirkko, museo ja Vanhankaupungin puutalomiljö sekä saariston monimuotoinen luonto ovat helposti kaikkien saavutettavissa.

2.2.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Varhaiskasvatuksen arjessa tuetaan ja autetaan lasta kohti omatoimisuutta turvallisessa ja myönteisessä ilmapiirissä. Lapsia kannustetaan yrittämään ja harjoittelemaan uusia taitoja ja pyytämään apua tarpeen vaatiessa. Varhaiskasvatuksen arkisissa tilanteissa käsitellään pedagogisesti tärkeitä lepoon, ruokailuun ja hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä. Hyvät tavat ja oikeudenmukaisuus ovat keskeinen osa arvoperustaamme. Lapsia ohjataan toisia kunnioittavaan käytökseen. Tässä henkilökunnan esimerkki on tärkeä.

2.2.4. Monilukutaito

Monilukutaitoon kytkeytyy erilaisia taitoja ja kykyjä hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa sekä kykyä tulkita ympäröivää maailmaa; taitoa ymmärtää ja tulla ymmärretyksi. Monilukutaito mahdollistaa osallisuuden ja taidon suhtautua ympäröivään maailmaan samaan aikaan avoimesti ja kriittisesti.

Naantalissa varhaiskasvatuksessa ohjaamme lapsia havainnoimaan ympäristöä ja huomioimaan erilaisia viestejä, tekstejä, jotka tulevat mm. puhutussa, kirjoitetussa, audiovisuaalisessa ja digitaalisessa muodossa. Viestit tuotetaan ja esitetään sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla.

Monilukutaitoa harjoitellaan mm.

- arjen keskusteluissa
- sadun kuuntelemisessa
- kuvien tulkitsemisessä
- peleissä, esimerkiksi lautapelit, tabletit, sääntöleikit

Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan monipuolisesti kriittistä medialukutaitoa, joka on nykypäivän kansalaistaito. Lapset tutustuvat erilaisiin mediasisältöihin ja -välineisiin (kuvat, musiikki, mainokset, uutiset, kirjat, elokuvat, tietokone, tabletti ja kamera) ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan omaa ääntään kuuluviin median avulla. Tavoitteena on edistää lapsen kykyä hyötyä ja nauttia mediasta ja sen luomista mahdollisuuksista. Mediakasvatusta voidaan laajentaa myös varhaiskasvatusympäristön ulkopuolelle. Tätä tukevia toimijoita ovat esimerkiksi kirjastot ja museot. Mediataitoja opetellaan leikkien, liikkuen, tutkien sekä taiteellisesti kokemalla ja ilmaisemalla.

2.2.5. Digitaalinen osaaminen

Naantalissa varhaiskasvatukselle on laadittu oma tieto- ja viestintätekniikkasuunnitelma osana kaupungin laajempaa strategiaa. Esitystekniikkaa sekä muita tieto- ja viestintäteknologiaa tukevia laitehankintoja toteutetaan ja kehitetään suunnitelman mukaisesti.

Tieto- ja viestintätekniikan valmiuksia kehitetään siten, että lapsilla on mahdollisuus saada monipuolisia kokemuksia mediavälineistä ja niihin liittyvistä sisällöistä. Mediakasvatusympäristöä rakennettaessa varmistetaan, että tarjolla olevat mediasisällöt ja -välineet ovat lasten ikä- ja kehitystasoon sopivia.

Digitaalinen osaaminen on alusta asti mukana varhaiskasvatusympäristössä, jossa lapsi kasvaa, kehittyy, tutkii, kokeilee ja oppii. Lapsilla on mahdollisuus saada, ikä- ja kehitystaso huomioiden monipuolisia kokemuksia digitaalisista välineistä, erilaisista sovelluksista sekä siitä, miten digitaalista osaamista voi hyödyntää mm. itsensä ilmaisemiseen, ongelmanratkaisuun ja turvalliseen vuorovaikutukseen.

Naantalin varhaiskasvatuksen digitaalinen välineistö koostuu mm.:

- matkapuhelimista, joita käytetään: lasten läsnäolojen kirjaamiseen, lasten valokuva – ja videokuvaamiseen aikuis- ja lapsilähtöisesti (pedagoginen dokumentointi)
- tietokoneista, tableteista ja kuulokkeista, joiden avulla: etsitään tietoa, kuunnellaan ja katsellaan musiikkia sekä lasten tekemiä videoita, pelataan pedagogisia oppimispelejä/sovelluksia
- näyttötekniikka, jota voidaan käyttää koko ryhmälle samanaikaisesti näytettävien kuvien ja videoiden esittämiseen, esim. musiikki-/ tanssihetkeen, satu-/ elokuvahetkeen

Naantalin varhaiskasvatuksessa harjoitellaan digitaalista osaamista Uudet lukutaidot -hankkeen mukaisesti:

- medialukutaitoa esim. ymmärtämään ja kriittisesti arvioimaan erilaisia mediasisältöjä ja myös käyttämään tarkoituksenmukaisesti erilaisia laitteita
- ohjelmointiosaamista esim. robottileikkien ja Bee bot -ohjelmointivälineiden avulla
- tieto- ja viestintäteknologia osaamista esim. havainnoidaan ja tutustutaan arjen teknologiaan

2.2.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapsi

Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Kasvattajan sensitiivisyys ja joustavuus ovat edellytyksenä lapsen kuulluksi tulemiselle ja mahdollistavat lapsen osallisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen. Keskeistä on arjen tilanteissa lapsen huomioiminen, rohkaiseminen ja kannustaminen. Lapselle annetaan tilaa ja aikaa tarkkailla, pohtia, kysellä, oivaltaa, tutkia ja kyseenalaistaa. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Arjen rutiinit suunnitellaan niin, että lasten aloitteille jää tilaa niin ohjatussa toiminnassa kuin vapaassa leikissä. Kun lapsen temperamentti ja vireystaso vaihtelee, hänellä on mahdollisuus valita toimintansa ja osallistua kasvattajan tukemana, esimerkiksi liikuntaan, kun on valmis siihen. Kasvattajan tehtävänä on varmistaa kaikkien lasten osallistumisen toteutuminen. Jokaista lasta tuetaan niin, että hän saa kavereita ja kokee olevansa osa ryhmää. Osallistumisen ja vaikuttamisen arviointi tapahtuu havainnoimalla ja arvioimalla lapsen toimintaa päivittäin.

Lapsen osallistamisen ja vaikuttamisen keinoja ovat muun muassa:

- lapsen haastattelut
- keskustelut (mitä tein, missä onnistuin, mitä haluaisin oppia lisää)
- lasten kokoukset (lapset saavat keskustella ja päättää asioista)
- uusien asioiden rohkea kokeilu
- yrityksen ja erehdyksen kautta oppiminen
- lasten toiveiden ja tarpeiden havainnointi.

Huoltajat

Huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyön edellytyksenä on molemmiin puoleinen kunnioitus, luottamuksen luominen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus. Luottamuksen merkitys huoltajien osallisuuden vahvistajana on suuri. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä edellytetään aloitteellisuutta ja aktiivisuutta, jotta vuorovaikutussuhde ja luottamus syntyy.

Esimerkkinä huoltajien kanssa toteutettavasta osallisuudesta ja vaikuttamisesta:

- huoltajat ja varhaiskasvattajat laativat lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman yhdessä ja päivittävät sitä vähintään kerran vuodessa.
- arjen toiminnasta palautetta pyydetään vasukeskusteluissa, vanhempainilloissa, erilaisissa tapahtumissa ja sähköpostin välityksellä.
- perhepäivähoidossa yhteistyö perheen kanssa muodostuu tiiviiksi ja läheiseksi. yhteisen kasvatustien löytymiseen pyritään avoimuudella ja mutkattomuudella.
- avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vahvistetaan huoltajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta hyödyntämällä varhaisen vuorovaikutuksen eri työmenetelmiä (VIG-ohjaus ja Dialoginen Vauvatanssi® -menetelmä Väentuvassa).
- vuoropäiväkodissa huoltajien ja varhaiskasvattajien yhteistyön merkitys korostuu lasten sujuvan arjen rakentamisessa varhaiskasvatusajan epäsäännöllisyydestä huolimatta.
- tutustumiskäynnit, päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut, vanhempain- ja teemaillat ja kasvun kansio -työskentely.
- pyrimme siihen, että jokaisessa yksikössä toimii vanhempainryhmä.
- koko Naantalinnon varhaiskasvatuksessa kehittämissyhteistyön kumppanina toimii kokemusasiantuntijaryhmä.
- perheet vastaavat säännöllisesti varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyyskyselyihin ja -palautteisiin arvioiden päiväkodin toimintaa.

Kasvattaja

Lasta kuunteleva ja kannustava kasvattajan asenne luo hyvän pohjan lapsen myönteisen itseluottamuksen kehitykselle ja sosiaalisten taitojen oppimiselle. Sensitiivinen kasvattaja mahdollistaa sen, että jokainen lapsi saa osallistua, tulla kuulluksi ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja varhaiskasvatuksen toimintaan.

Kasvattajalla on halukkuutta, ammattitaitoa ja sitoutuneita työtapoja tukea lapsen osallistumista ja vaikuttamista. Kasvattaja hankkii tietoa lapsen osallistumisen tukemisesta ja keinoista kouluttautumalla ja keskustelemalla osallistumista tukevista työkäytännöistä muiden kasvattajien kanssa. Havainnoimalla lasta, arvioimalla omia kasvatuskäytäntöjään ja arvojaan kasvattaja

kehittää jatkuvasti omia toimintatapojaan.

ARVIOI: Henkilöstö ja lapset toteuttavat yhdessä leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa, joka tarjoaa lapsille myönteisiä oppimiskokemuksia. Toiminta edistää oppimisen alueiden ja laaja-alaisen osaamisen mukaisten tavoitteiden toteutumista.

2.3. Terveyden ja turvallisuuden edistäminen

2.3.1. Liikunta ja ulkoilu

Varhaiskasvatuksessa liikutaan sisällä ja ulkona omatoimisesti sekä ohjatusti. Omatoimiseen liikkumiseen kannustetaan ja mahdollistetaan sitä päivittäin, esimerkiksi pitämällä erilaisia liikuntavälineitä lasten saatavilla.

Naantali on mukana Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa, jota toteutetaan yhteistyönä kaupungin liikuntatoimen kanssa. Ohjelma mahdollistaa jokaiselle lapselle liikkumisen ilon ja riittävän päivittäisen fyysisen aktiivisuuden ohjatusti, sekä omaehtoisesti ulkona ja sisällä.

Varhaiskasvatuksessa on myös erillinen liikunnan vuosikello tukemassa tavoitteellisuutta, lapsilähtöisyyttä ja monipuolisuuden toteutumista liikunnassa. Eri vuodenaikoja hyödynnetään siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla ja liikkua. Varhaiskasvatuksessa lapset pääsevät käyttämään mahdollisuuksien mukaan erilaisia liikuntatiloja, kuten koulujen saleja, jäähallia, urheilukenttää sekä hiihtolatuja ja leikkipuistoja. Lasten motorisia taitoja havainnoidaan ja heitä kannustetaan kehitystason mukaisten taitojen saavuttamisessa.

Lähiliikuntapaikat ovat Naantalissa helposti saavutettavissa. Lähiluonto toimii luontevana oppimisympäristönä ja liikkumisen edistäjänä. Järjestämme yhteisiä liikuntatempauksia, joissa korostuvat osallistumisen ilo ja hyvä yhteishenki. Retket lähiympäristöön ja metsään ovat varhaiskasvatuksen perusarkea. Retkien yhteydessä opetellaan vastuullista elämäntapaa ja omasta lähiympäristöstä huolehtimista sekä luonnossa ja liikenteessä liikkumisen perusasioita. Naantalin varhaiskasvatuksessa järjestetään motoriikkakerhoja, joiden tavoitteena on vahvistaa lasten motorisia valmiuksia.

2.3.2. Myönteinen ruokakasvatus

Varhaiskasvatuksen ruokailuissa on tavoitteena edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja ruokailuun sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokailutottumuksia. Lasten kanssa harjoitellaan omatoimisuutta ruuan ottamisessa, sopivan annoskoon arvioimisessa ja ruokailuvälineiden käytössä. Ruokaillessa keskustellaan, harjoitellaan ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja. Kasvattajat ruokailevat lasten kanssa samassa pöydässä.

Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Ruoka päiväkoteihin tulee kantakaupungin päiväkoteihin keskitetysti aluekeittiöstä ja Merimaskun koulukeittiöstä. Perhepäivähoidossa hoitaja valmistaa itse ruuan mukaillen kaupungin päiväkotien

ruokalistaa. Naantalissa käytetään mahdollisuuksien mukaan lähiruokaa. Ruokalista suunnitellaan yhteistyössä ruokahuollon henkilökunnan kanssa.

2.3.3. Terveystä ja turvallisuudesta huolehtiminen

Lasten valmiuksia pitää huolta terveystään ja henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle.

Lasten kanssa opetellaan turvallisuustaitoja arkisissa tilanteissa. Lasten kanssa yhdessä harjoitellaan poistumisharjoitus sekä sisälle suojautumisen harjoitus vähintään kaksi kertaa vuodessa Liikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja harjoitellaan päivittäin. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

ARVIOI: Ruokailuhetket, lepoaikat, siirtymät, pukemistilanteet ja muut perustoiminnot toteutetaan pedagogisesti tavoitteellisesti.

2.3.4. Kestävä kehitys ja ympäristökasvatus

Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävän elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävä elämäntapaan kasvamista ja siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen, esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleen käytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

2.4. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, kiusaamisen ehkäisy ja turvataidot

Naantalissa varhaiskasvatuksessa on otettu käyttöön ”Tunne- ja turvataitoja lapsille”-oppimateriaali keuhkokuumeen 2019. Naantalissa on käytettävissä myös muita tunnetaitojen opetteluun tarkoitettuja materiaaleja. Materiaalien avulla voidaan käsitellä arjessa nousevia erilaisia tilanteita sekä oppia

tunnistamaan ja sanoittamaan tunteita. Myös muuta kirjallisuutta, musiikkia ja teatteriesityksiä voidaan käyttää tunnetaitoja vahvistamaan ja pohdintaa herättämään.

Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan päivittäin erilaisissa tilanteissa. Lasten kanssa keskustellaan erilaisuudesta ja erilaisista toimintatavoista. Lasta ohjataan kohtaamaan tilanteet myönteisesti ja toimimaan niissä sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla. Ryhmän yhteisiä pelisääntöjä pohditaan yhdessä lasten kanssa ja sopimukset perustellaan lapsille. Ongelmatilanteet pyritään selvittämään mahdollisimman vähin kielloin. Päivittäisessä toiminnassa tuetaan lapsen itsesäätelytaitoja ja autetaan lasta tunteiden tunnistamisessa ja sanoittamisessa. Läsä oleva kasvattaja takaa lapselle laadukkaan vuorovaikutuksen ja antaa lapselle turvallisuuden tunteen kaikissa tilanteissa.

Naantalissa kiusaamista ennalta ehkäisevät toimet ovat keskeisiä tavoitteita varhaiskasvatuksen arjessa. Kiusaamisen ehkäisyyn on laadittu erillinen suunnitelma (Liite 3: Kiusaamisen ehkäisyyn suunnitelma). Tavoitteeseen pyritään vahvistamalla lasten vuorovaikutustaitoja ja empatiakykyä sekä tukemalla lasten myönteisiä vertaissuhteita ja ryhmässä toimimisen taitoa.

Kiusaamiseen ja loukkaavaan käytökseen puututaan tehokkaasti. Oman ja toisen kehon kunnioittamista opetellaan ja turvataitokasvatuksessa lapsille pyritään antamaan eväitä kohdata uusia, pelottavia tilanteita. Lasten, huoltajien ja henkilöstön yhteistyö on kiusaamisen ehkäisyssä keskeistä. Tehokkaalla kiusaamisen ehkäisyllä vaikutetaan merkittävästi lasten hyvinvointiin niin varhaiskasvatuksessa kuin myöhemmin koulussa.

Kiusaamisen ehkäisemisessä merkittäviä ovat

- tapa- ja moraalikasvatus,
- yhteistyö huoltajien ja muiden lasten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa,
- lasten osallisuuden vahvistaminen,
- aikuisen sitoutuminen lapsiryhmään,
- vertaissuhteiden ja sosiaalisten taitojen tukeminen,
- itsesäätelyn tukeminen,
- itsetunnon tukeminen,
- jatkuva aktiivinen työskentely tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen puolesta ja
- kiusaamisen ehkäisemisen systemaattinen johtaminen ja henkilökunnan ajanmukainen koulutus.

Turvataitokasvatuksen avulla lapset oppivat taitoja, joilla he voivat välttyä joutumasta kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan tilanteisiin tai niihin joutuessaan osaavat suojella itseään ja turvautua luotettavan aikuisen apuun. Lasten omat kokemukset, tarpeet ja ajankohtaiset kiinnostuksen kohteet ja kysymykset ovat turvataitokasvatuksen lähtökohtana.

Turvataitoteemojen valinnassa huomioidaan lasten ikä ja kehitystaso.

ARVIOI: Henkilöstö rakentaa myönteisen oppimisympäristön lapsille. Ryhmän ilmapiiri on turvallinen, lämmin, oppimaan innostava ja välittävä.

2.5. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Oppimisympäristöjä ja toimintaa mietittäessä tulee kiinnittää huomiota lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa leikkien ja toiminnan sisältöihin ja luovuuteen, leikin kokoonpanoihin sekä mahdollisuuteen käyttää tilaa. Suunnittelussa tulee pohtia sukupuolisensitiivisesti lelujen ja materiaalin sijoittelua ja leikkitiloja. Draaman avulla lapselle annetaan mahdollisuuksia kokeilla erilaisia, vieraitakin rooleja ja olemisen tapoja. Kasvattajalla on vastuu tunnistaa toimintakulttuurissa ilmeneviä stereotyyppioita, esimerkiksi sukupuoleen, etnisyyteen, katsomukseen, kieleen ja vammaisuuteen liittyen.

Pohdittavaksi kasvattajatiimeissä:

- Kenelle sallitaan tilanottoa ja äänekkyyttä?
- Rajoittaako vai avartaako kasvattajan suunnittelu lasten itseilmaisua?
- Miten yleinen kunnioitus ja ymmärrys erilaisia kulttuureja ja katsomuksia sekä sukupuolisuuutta ja etnisyyttä kohtaan näkyy toiminnassa?
- Millaisissa arjen tilanteissa on kehitettävää tasa-arvon kannalta?
- Miten tasa-arvoa suunnitellaan arkeen?
- Miten korostetaan kielteisen kohtaamisen korvaamista myönteisellä?
- Tietoinen 15 minuuttia ilman ei-sanaa > vaihtoehtoisia ilmaisuja.
- Avoimia kysymyksiä lapsille (vältetään valmiiden asenteiden välittymistä)
- Missä arjen tilanteissa käytämme eniten ei-sanaa > miten käytäntöä voisi muuttaa?

Kysymyksiä lapsille:

- Onko sinulla kavereina tyttöjä ja poikia?
- Kohtelevatko aikuiset samalla tavalla tyttöjä ja poikia?
- Saavatko tytöt ja pojat tehdä samoja asioita päiväkodissa / eskarissa?
- Onko jokin asia kielletty tytöiltä tai pojilta?
- Kohtelevatko kaverit toisiaan samalla tavalla sukupuolesta riippumatta?
- Saavatko kaikki lapset tehdä samoja asioita, leikkiä samoja leikkejä?
- Onko päiväkodissa / eskarissa jotain epäreilua, mitä?
- Tuletko mielelläsi päiväkotiin / eskariin?
- Voitko tehdä täällä niitä asioita, joista pidät?

- Kuuntelevatko aikuiset sinua ja muita lapsia?
- Millaisissa asioissa lapsia kuunnellaan?
- Saavatko kaikki lapset olla mukana suunnittelemassa ja päättämässä asioista?

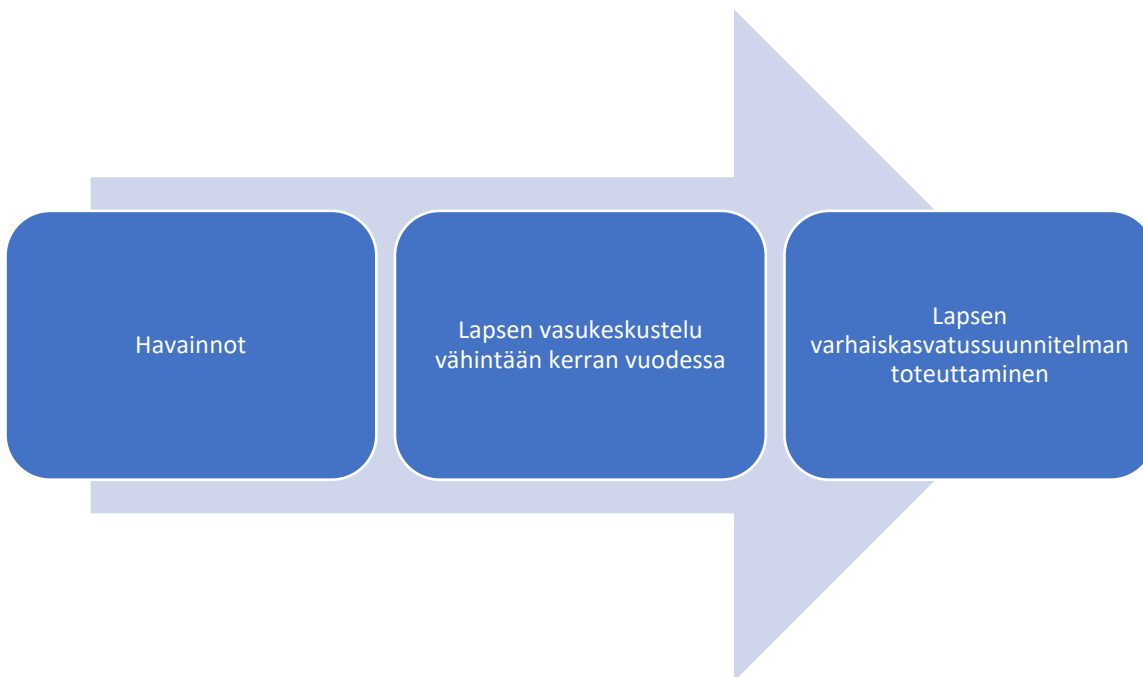
ARVIOI: Henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on hyvä olla varhaiskasvatuksessa. Lapset kokevat tulevansa kuulluksi ja arvostetuiksi sellaisina kuin ovat.

3. Varhaiskasvatussuunnitelmat

3.1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Alkukeskustelu tutustumisvaiheessa on varhaiskasvatussuunnitelman ensimmäinen osa. Alkukeskustelussa ovat läsnä huoltajat, kasvattaja ja mahdollisesti lapsi itse. Varhaiskasvatuskeskustelu käydään kahden kuukauden sisällä varhaiskasvatuksen aloittamisesta. Keskustelussa nostetaan esiin lapsen vahvuudet ja tarpeet. Keskustelut ovat vastavuoroisia, ja kasvattaja varmistaa, että lapsi ja lapsen huoltajat tulevat kuulluiksi.

Pedagogista dokumentointia sekä kasvun kansiota käytetään hyödyksi suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelmaa tarkistetaan vuosittain yhdessä huoltajien kanssa lapsen syntymäpäivän aikoihin. Jos lapsella on lääkitys, hänen lääkehoitosuunnitelmansa lisätään varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kun lapsi tarvitsee tukea kasvamisessa ja oppimisessa järjestetään verkostopalaveri. Verkostotapaamisten muistiot liitetään lapsen suunnitelmaan.

Kuva 2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman prosessi

Perhepäivähoidossa lapsen varhaiskasvatuskeskustelut käy perhepäivähoitaja. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjaamisessa ja suunnittelun tukena on perhepäivähoitajan esimies tai varhaiskasvatuksen opettaja. Kerhotoiminnassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma suhteutetaan kerhon toimintaan ja toiminta-aikaan.

Naantalin varhaiskasvatus käyttää Opetushallituksen laatimaa mallia lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta. Suunnitelma kirjataan ja arkistoidaan Wilma-järjestelmään sähköisessä muodossa.

3.2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta

1. Kasvattajatiimi kerää etukäteen havaintoja lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä ja oppimisesta. Kasvattaja dokumentoi valokuvoin, haastatteluin ja tarinoin lapsen kehitystä ja oppimista lapsen arjessa. Vastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta on varhaiskasvatuksen opettajalla. Huoltajat valmistautuvat keskusteluun ennakkoon saamalla Wilmassa lapsen suunnitelman luettavakseen.
2. Keskustelussa on mukana varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Keskusteluun voidaan kutsua myös huoltajien toivomia tai kasvattajien ehdottamia asiantuntijoita, kuten konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, perheohjaaja, terapeutti tai sosiaalityöntekijä. Keskustelu kestää noin 30 minuuttia. Jos samassa yhteydessä pidetään verkostopalaveri, keskusteluun varataan aikaa 45 minuutista tuntiin. Keskustelun aikana kirjataan huoltajien kanssa sovitut asiat. Lapsi voi, iän huomioiden, osallistua keskusteluun. Lapsen hyvälle kasvulle asetetut tavoitteet ovat kasvattajatiimin pedagogisen toiminnan tavoitteita.
3. Keskustelun jälkeen kasvattaja kirjaa huoltajien kanssa tehdyt huomiot ja sovitut asiat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeeseen. Lomakkeeseen pyydetään huoltajien allekirjoitukset. Keskustelun käynyt kasvattaja jakaa keskustelussa sovitut asiat koko kasvattajatiimille. Jokaisen lapsen henkilökohtainen suunnitelma huomioidaan lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelmassa.

3.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjaukset, arkistointi ja tiedonsiirto

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan Wilma-järjestelmään.

Suunnitelma on aktiivisessa käytössä lapsen varhaiskasvatusaikana. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan ja täydennetään säännöllisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy kaupungin sisällä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja tarvittaessa yksiköstä toiseen. Vastuu lapsen tietojen siirtämisestä on lähettävällä yksiköllä. Suunnitelman siirtoon, esimerkiksi kunnasta toiseen, pyydetään lapsen huoltajien lupa. Opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot voidaan siirtää myös ilman huoltajien lupaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman arkistointiaika on kuusi vuotta.

3.4. Lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelma eli ryhmävasu/tiimisopimus (Liite2: Ryhmävasu) auttaa kasvattajia suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan työtään varhaiskasvatuslain ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Suunnitelma konkretisoi tiimin pedagogiset toimintaperiaatteet ja käytännöt. Myös suunnitelmaa laadittaessa käytävä pedagoginen keskustelu ja yhteisen näkemyksen etsiminen ovat tärkeitä.

Lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelma on muuntuva asiakirja, jonka sisältöä ja toteutumista arvioidaan ja muokataan tarpeen mukaan.

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma perustuu myös edellisen toimintakauden arviointiin ja tulevan kehittämiseen. Siihen kirjataan ryhmän ja kasvattajien perustehtävät, pedagogiset

suunnitelmat, lasten ja huoltajien osallisuus, pedagogisen dokumentoinnin suunnitelma sekä Naantalın varhaiskasvatuksen arvojen pohjalta käyty kasvattajatiimin arvokeskustelu. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmassa mietitään ja kirjataan:

- miten taataan huoltajien osallisuus ryhmän varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa
- miten tuetaan lasten osallisuutta
- miten huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet ja tuen tarpeet
- miten pienryhmätoiminta toteutetaan
- miten oppimisympäristö toteutetaan ja muokataan yhdessä lasten kanssa
- miten ryhmässä toteutetaan arkipedagogiikkaa (ruokailut, ulkoliikunta ja -leikit, lepoaikat, siirtymät sekä laaja-alaisen oppimisen alueet)
- miten kohdataan erilaiset perheet
- miten erilaiset kulttuuriset katsomukset huomioidaan

4. Varhaiskasvatuksen arki

4.1. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri ja sen kehittäminen

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka kehittyy yhteisön vuorovaikutuksessa. Naantalın varhaiskasvatuksen henkilöstö tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteistyön asenteita ja tapoja. Toimintakulttuurin kehittämisen pohjana Naantalissa on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintakulttuuri muuttuu ja muovautuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan Naantalissa siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Toimintakulttuuria kehitettäessä huomioidaan ensisijaisesti lapsen etu. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Lapsen päivä

- Huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet ja oppimisen tavoitteet.
- Jokaista lasta kohdellaan, kuullaan ja kunnioitetaan tasavertaisesti.
- Oikean ja väärän pohdinta kuuluu varhaiskasvatuksen arkeen.

Kasvattajan toiminta

- Lapsen yksilölliset tarpeet ja tavoitteet huomioidaan, kun varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdään yhdessä huoltajien kanssa.
- Lapsen päivästä ja lapseen liittyvistä asioista keskustellaan huoltajien kanssa.
- Luodaan turvallinen ja myönteinen ilmapiiri, jossa lapsen huoltajien ja henkilökunnan on helppo ottaa asioita puheeksi.
- Havainnot ja arvioinnit lapsesta ovat huoltajien nähtävissä.
- Kehitetään toimintaa ja edistetään lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä huoltajien kanssa.

Luottamus

- Varhaiskasvatuspaikat myönnetään hakemusten saapumisjärjestyksessä lasten ja perheen erityistarpeet huomioiden.
- Huoltajat tietävät, mihin ja keiden nähtäviksi heidän lastansa koskevat dokumentit menevät.
- Henkilökunnalla on ehdoton vaitiolovelvollisuus perheiden asioista.

Varhaiskasvatuksen laatu

- Lapsella on oikeus hyvään, oman kehitystasonsa mukaiseen varhaiskasvatukseen ja koulutettuun henkilökuntaan.
- Työntekijällä on henkilökohtainen vastuu oman ammattitaitonsa ylläpidosta.
- Henkilökunnalle järjestetään säännöllistä täydennyskoulutusta.

Tiedonkulku

- Yksiköt tiedottavat toiminnastaan ja tavoitteistaan sekä tavoitteiden toteutumisesta vanhempainilloissa, viikkotiedotteissa, ilmoitustaululla ja sähköisesti viestimällä.

- Huoltajien toiveita varhaiskasvatuksesta kysytään säännöllisesti muun muassa erilaisilla kyselyillä.

Henkilökunnan työssäjaksaminen ja työhyvinvointi

- Varhaiskasvatuksessa ja sen yksiköissä on työntekijöitä osallistava ja yhteisöllisyyttä tukeva ilmapiiri.
- Koulutuksella turvataan henkilöstön kehittymismahdollisuuksia.
- Henkilöstöä koskevassa päätöksenteossa noudatetaan oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaista kohtelua.

Naantalın varhaiskasvatuksessa on laadittu kiusaamisen ennalta ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma. (Liite 3)

ARVIOI: Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.

4.2. Osallisuuden merkitys toimintakulttuurissa

Varhaiskasvatuksen toiminnan ytimenä Naantalissa on laaja-alainen lasten ja huoltajien osallisuus. Lasten ja huoltajien aloitteita ja mielipiteitä arvostetaan. Osallisuuden tunteen edistämässä kasvattajan rooli on merkittävä. Kasvattajan vastuulla on jokaisen lapsen osallisuus ryhmässä. Lapsen rooli, toiminnan suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi nähdään toiminnan perustana: toiminta toteutuu lapsilähtöisesti ja lapsen kiinnostuksen kohteista. Lapsi ja lapsuus nähdään arvokkaana. Osallisuutta vahvistavia arvolupauksia on, että jokainen lapsi saa olla oma itsensä. Hän saa tilaa omaan ilmaisuun, ratkaisujen keksimiseen ja oivaltamisen iloon. Osallisuutta vahvistamme lasten sensitiivisellä kohtaamisella, sekä tarjoamalla lapselle myönteisiä kokemuksia tulla nähdyksi ja kuulluksi. Lasten ja huoltajien osallistumien toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen edistää osallisuutta.

Naantalın varhaiskasvatuksessa myös henkilökunnan itsensä kokema osallisuus suhteessa työn toteuttamiseen ja työhyvinvointiin nähdään lapsille ja perheille toteutetun hyvän varhaiskasvatusarjen lähtökohtana.

4.3. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Varhaiskasvatuksessamme toimiviksi osoittautuneita, lapsen leikkiä tukevia käytäntöjä:

1. Erilaisissa pienryhmissä toimiminen. Osittain samat kaverit pysyvät, osittain ryhmiä vaihdellaan, jotta leikki voi kehittyä ja muuntua leikkijöiden mukana.
2. Pitkäkestoisen leikin tukeminen sallimalla leikin jatkuminen koko aamu- tai iltapäivän ajan. Perinteisen päiväjärjestyksen rohkea muuttaminen.
3. Välipalan järjestäminen porrastetusti erillisessä huoneessa leikkitilan ja leikin jatkumisen varjelemiseksi.
4. Leikkirauhan turvaaminen leikkiympäristöjen onnistuneella sijoittelulla.
5. Leikin havainnoiminen ja hiipuvan leikin rikastuttaminen ja kannattelemine.
6. Ulkona toteutuvien sääntöleikkien usein toistuva, lyhytaikainen ohjaaminen. Puistotoiminnassa työntekijä ohjaa ja rikastuttaa leikkiä suunnitelmallisesti. Samaa teemaa

toistetaan usein, jotta leikistä tulee tuttu ja osallistuminen on myös taaperoikäiselle helppoa.

7. Leikkimateriaalien käytön vaihtelu.
8. Teemallisten leikkikerhojen hyödyntäminen. Kaikkien ei tarvitse osallistua kaikkeen. Lapsi voi valita oman kiinnostuksensa mukaan millaiseen kerhoon osallistuu. Teemat yhdistävät samaan leikkiin eri-ikäisiä lapsia.
9. Draaman käyttö leikin ideoimisessa ja toteutuksessa. Lapset voivat vuorollaan osallistua pöytäteatteriin tai tarinaan dramatisoimalla tarinan tapahtumia.
10. Oppimista, lauluhetkiä ja teatteria havainnollistavien tarvikkeiden jättäminen lasten käyttöön. Teema jatkuu leikin muodossa.
11. Tulevien teemojen kertominen ajoissa sekä lapsille että huoltajille. Huoltajat pääsevät ideoimaan ja rakentamaan leikkiä esimerkiksi tuomalla materiaaleja. Onnistunut leikki voi jatkua kotona.
12. Leikin kuvittaminen, mikäli lapsella on vaikeuksia leikin juonen ymmärtämisessä. Kuvat auttavat myös lasta valitsemaan, mihin leikkiin haluaa osallistua.
13. Päiväjärjestyksen kuvittaminen. Lapsi näkee, että leikkiaikaa on luvassa.
14. Leikin luonteen hyväksyminen. Leikissä käsitellään kaikkia tunteita, myös ikäviä. Leikki ei aina ole siistiä ja rauhallista. Leikissä on lupa rähjääntyä.

Koko varhaiskasvatuksen inklusiivista toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Saadun tiedon pohjalta toimintaa tarkastellaan, arvioidaan, kehitetään ja tarvittaessa muutetaan.

4.4. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristöjen suunnittelua ohjaa turvallisuus, terveellisyys, esteettömyys ja monipuolisuus. Oppimisympäristö sisältää fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen ulottuvuuden. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu sekä siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja kehitettäessä. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä. Lapsi on aktiivinen oman oppimisympäristönsä suunnittelija ja kehittäjä. Lasten saatavilla on monipuolisia, ikätasoisia ja turvallisia toimintavälineitä. Naantalissa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Pedagogisesti suunnitellut ja ohjatut pienryhmät toimivat turvallisissa pelisäännöin varhaiskasvatuksen kaikissa yksiköissä.

Naantalissa monipuoliset oppimisympäristöt, kuten liikuntasalit, saaristoluonto, metsät, hiihtoladut, jäähalli ja ulkokentät mahdollistavat oivallisia liikunta- ja luontoelämyksiä lapsille. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman liikuntaideoita hyödynnetään arjen tutuissa oppimisympäristöissä. Teknologian avulla lapselle avautuu laaja oppimisympäristö sähköiseen viestintään sekä lasta osallistavaan oppimisympäristöön. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa rikastaa lasten oppimisympäristöjä. Föli-bussilla voidaan toteuttaa retkiä seudun tapahtumiin ja kulttuurikohteisiin, kuten museoon, kirjastoon, kirkkoon, taidenäyttelyyn ja teatteriin.

Oppimisympäristöjen suunnittelu mahdollistaa yhteistyön henkilöstön ja huoltajien välille. Huoltajia osallistetaan aktiivisesti lastensa oppimisympäristöjen kehittämiseen, esimerkiksi teemallisissa vanhempainilloissa. Oppimisympäristöjä arvioidaan säännöllisesti.

ARVIOI: Henkilöstön ja lasten yhdessä suunnittelema ja rakentama pedagoginen oppimisympäristö kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, luomaan ja ilmaisemaan. Oppimisympäristöjä arvioidaan ja muokataan säännöllisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnon mukaisesti siten, että se haastaa ja innostaa lapsia oppimaan.

ARVIOI: Varhaiskasvatuksen kaikki oppimisympäristöt ovat terveellisiä, turvallisia, monipuolisia ja oppimista edistäviä.

4.5. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

4.5.1. Huoltajien kanssa toteutettava yhteistyö

Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Yhteistyön perustaa lähdetään rakentamaan heti varhaiskasvatuksen alkukeskustelussa ja sen jälkeisessä vierailussa lapsen kotona, hänen omassa ympäristössään. Tutustumiskäynnit uudessa hoitopaikassa lisäävät molemminpuolista luottamusta. Luottamuksellinen ja kunnioittava ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista. Yhteistyö voi myös tukea vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta. Perheille järjestetään myös perhekahviloita, perheilloja ja pihaliikuntatapahtumia, joissa perheet voivat tutustua toisiinsa ja saada vertaistukea samanlaisessa elämäntilanteessa olevilta.

Päivittäiset kohtaamiset huoltajien kanssa ja niissä esiin tulleet näkemykset ovat arvokasta palautetta toiminnan jatkuvan kehittämisen näkökulmasta. Lapsen arjen molemminpuolinen jakaminen rakentaa toimivan yhteistyön perheen ja varhaiskasvatuksen välille.

Asiakaskyselyistä saadun palautteen perusteella huoltajat:

- arvostavat kiireettömyyttä ja kodinomaista tunnelmaa
- korostavat tiedonkulun merkitystä
- pitävät tärkeänä pienryhmien monipuolista toimintaa
- arvostavat merta, saaristoa ja lähiympäristöä toimintaympäristöinä
- näkevät oppimisessa tärkeänä yhdessä tekemisen, toisten kunnioittamisen ja hyvät käytöstavat
- korostavat lapsen turvallista tilaa ja fyysistä koskemattomuutta.

4.5.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutuminen ja kehittäminen. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Naantalissa monialaisen yhteistyön kumppaneita ovat kaupungin muiden toimijoiden lisäksi muun muassa seurakunnat ja erilaiset järjestöt. Varhaiserityiskasvatuksen monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat tarvittaessa puheterapeutti, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, terveyskeskuspsykologi, terveydenhoitaja, lääkäri, lapsiperhepsykologi, sosiaalityöntekijä, perheohjaaja, avohuollon ohjaaja, kuntoutusohjaaja tai muu tutkiva taho.

Naantalissa moniammatillista yhteistyötä kehitetään ja suunnitellaan perhetalomallin mukaisesti. Tulevaisuuden perhetaloissa varhaiskasvatus on osa palvelukokonaisuutta, jossa toteutuu

- laaja-alainen eri toimijoiden yhteisöllinen toiminta ja toimintakulttuuri
- monipuolinen lasten ja perheiden hyvinvointia lisäävien palveluiden edistäminen
- sosiaali- ja terveydenhuollon jalkautuminen sekä oppimisen erityispalvelut
- kasvatuskumppanuus ja vanhemmuuden tuki

Varhaiskasvatuksen tuki perheen arkeen

Varhaiskasvatuksen perheohjaaja ja lapsiperhepsykologi toimivat vanhempien tukena. Heidän palvelunsa ovat kaikkien varhaiskasvatuksen perheiden käytettävissä. Tukea ja ohjausta voi pyytää esimerkiksi, kun oma vanhemmuus tai jaksaminen mietityttää, perheellä on haasteita arjen hallinnassa esim. lapsen vuorokausirytmä, ruokailutilanteet, pukeutumistilanteet tms., vanhempien miettiessä kasvatuskäytäntöjä esim. uutta taitoa opetellessa, tai jos pari- tai perhesuhteissa on pulmia.

Varhaiskasvatuksen perheohjaaja voi tavata vanhempia tai koko perhettä varhaiskasvatusyksikössä tai perheen kotona. Perheohjaaja voi osallistua myös vasukeskusteluihin ja verkostoihin, sekä toimia linkkinä varhaiskasvatuksen ja perhepalveluiden välillä.

ARVIOI: Henkilöstö rakentaa luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

4.6. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa järjestetään tukea tarvitsevalle lapselle laadukas, vuorovaikutusta tukeva ja lapsen yksilölliset tarpeet huomioon ottava arki yhdessä lapsen, huoltajien ja eri yhteistyötahojen kanssa. Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on lapsen tuen tarpeiden mahdollisimman varhainen huomioon ottaminen ja riittävät tukitoimet.

Lapsi saa tarvitsemansa tuen omassa lähiympäristössään. Tuki pohjautuu lapsen vahvuuksien hyödyntämiseen. Tuki on luonteeltaan ennaltaehkäisevää tai korjaavaa ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tukea voidaan varhaiskasvatuksessa antaa monin eri tavoin. Työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää sekä pedagogisia, rakenteellisia että hoidollisia tuen muotoja. Esimerkiksi lapsen lähiympäristöä muokataan mahdollisuuksien mukaan tukemaan lapsen kehitystä ja oppimista. Muita tukimuotoja ovat mm. pienryhmätoiminta, tukiviittomat ja kuvien käyttö.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea kolmiportaisen mallin mukaan: yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen haasteiden kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. (liite Lapsen kuuleminen) Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja tuen muodot kirjataan varhaiskasvatuksessa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Esiopetukseen osallistuvan lapsen tuki ja tuen muodot kirjataan lapsen esiopetussuunnitelmaan, joka kattaa myös täydentävän varhaiskasvatusajan.

Huolellinen lapsen tuen tarpeiden selvittäminen muodostaa pohjan pedagogiselle suunnittelulle ja toteuttamiselle. Tuen toteutumisessa keskeisessä roolissa ovat lapsen kanssa työskentelevän tiimin sitoutuminen sekä aktiivinen omien toimintatapojen arviointi ja kehittäminen.

Lapsen tarvitsemista yksilöllisistä tavoitteista ja tukitoimista keskustellaan ja niitä suunnitellaan verkostotapaamisissa, joihin varhaiskasvatuksen työntekijä kutsuu lapsen vanhemmat ja lasta arvioineet ja/tai kuntouttaneet muut toimijat. Lasta kuullaan eli hänen mielipiteensä huomioidaan tapaamisissa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja tukitoimet, joita arvioidaan jatkuvasti lapsen arjessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tarkastetaan tarpeen mukaan, vähintään kerran vuodessa. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

Naantalissa on käytössä toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus ICF. ICF-havaintolomakkeen avulla arvioidaan neuvolaikäisten lasten toimintakykyä perusterveydenhuollon kuntoutuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Lomake toimitetaan varhaiskasvatuksesta sähköisenä neuvolaan lapsen vuosittaisiin neuvolatarkastuksiin.

ARVIOI: Paikalliset varhaiskasvatuspalvelut on järjestetty siten, että ne turvaavat kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen ja varmistavat, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen. Lapsen tarvitsema tuki tuodaan lapsen oppimisympäristöön.

ARVIOI: Lapsen yksilöllinen tuen tarve tunnistetaan. Henkilöstö arvioi tuen tarvetta yhdessä huoltajien kanssa ja lapselle järjestetään tarkoituksenmukaista tukea monialaisessa yhteistyössä.

4.6.1. Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista varhaiskasvatuksessa, sekä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä. Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja / tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Naantalissa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja on osa jokaisen alueensa ryhmän henkilökuntaa. Naantalissa on myös ryhmässä työskenteleviä varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Erityisopettajan tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan.

Lapsen tuen toteuttamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä tiiminsä kanssa. Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Perhepäivähoidossa tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella lapsen siirtymisestä päiväkotiin lapsen tarvitseman tuen takaamiseksi.

4.6.2 Monialainen yhteistyö

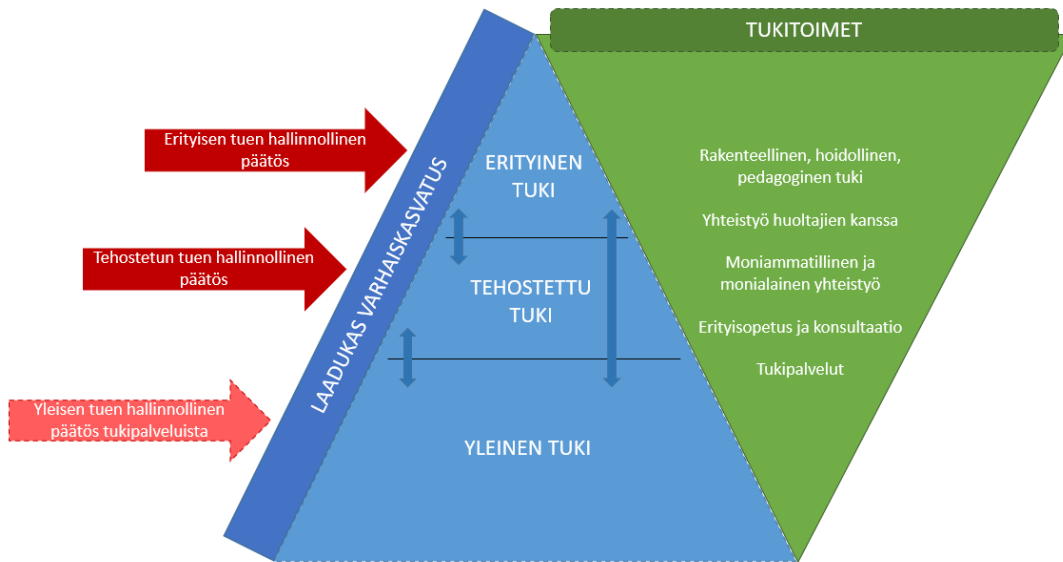
Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista.

Naantalissa toimii lastenkuntoutustyöryhmä (Laku), jossa moniammatillinen työryhmä suunnittelee lapselle toteutettavaa tukea ja kuntoutusta huoltajan suostumuksella. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet on sovittu terveys- ja sosiaalipalveluiden kanssa.

4.6.3. Tuen portaat varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tuen portaita on kolme: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Jokaisella tuen portaalla lapsen saama tuki voi jakautua pedagogisiin, rakenteellisiin ja hoidollisiin tukitoimiin. Aloite lapsen tuen tarpeen tarkistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta. Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa.

Varhaiskasvatuksen tuen tasot

Kuvio: Varhaiskasvatuksen tuen tasot. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kirsi Alila)

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea varhaiskasvatuksen perustoiminnassa. Näin ollen jokainen lapsi kuuluu yleisen tuen piiriin. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös. Tämän päätöksen tekee varhaiskasvatuksen johtaja.

Tehostettu tuki

Mikäli yleinen tuki ei riitä, lapsi siirtyy tehostetun tuen portaalle. Tällöin lapsen saama tuki on tehostetumpaa, yksilöllisempää ja tavoitteiltaan eriytyneempää kuin yleinen tuki. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Hallintopäätöksen tehostetusta tuesta tekee aluepäiväkodinjohtaja.

Erityinen tuki

Mikäli tehostettu tuki ei riitä, lapsi siirtyy erityisen tuen portaalle heti tuen tarpeen ilmetessä.

Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista.

Erityisen tuen hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät molemmat kunnat erikseen.

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsi voi kehitysviiveen, sairauden, vamman tai muun merkittävän toimintakykyä alentavan seikan takia tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Hallinnollisen päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja.

Tuen portaiden tukimuodot:

Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisia tuen muotoja ovat mm. ennakoitava päivärytmi, sensitiiviset vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, johdonmukaiset työtavat ja menetelmät. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Rakenteellisia tuen muotoja ovat lapsen tuen tarpeen havaitseminen, ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä henkilökunnan tarkoituksenmukainen lisäkoulutus.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet.

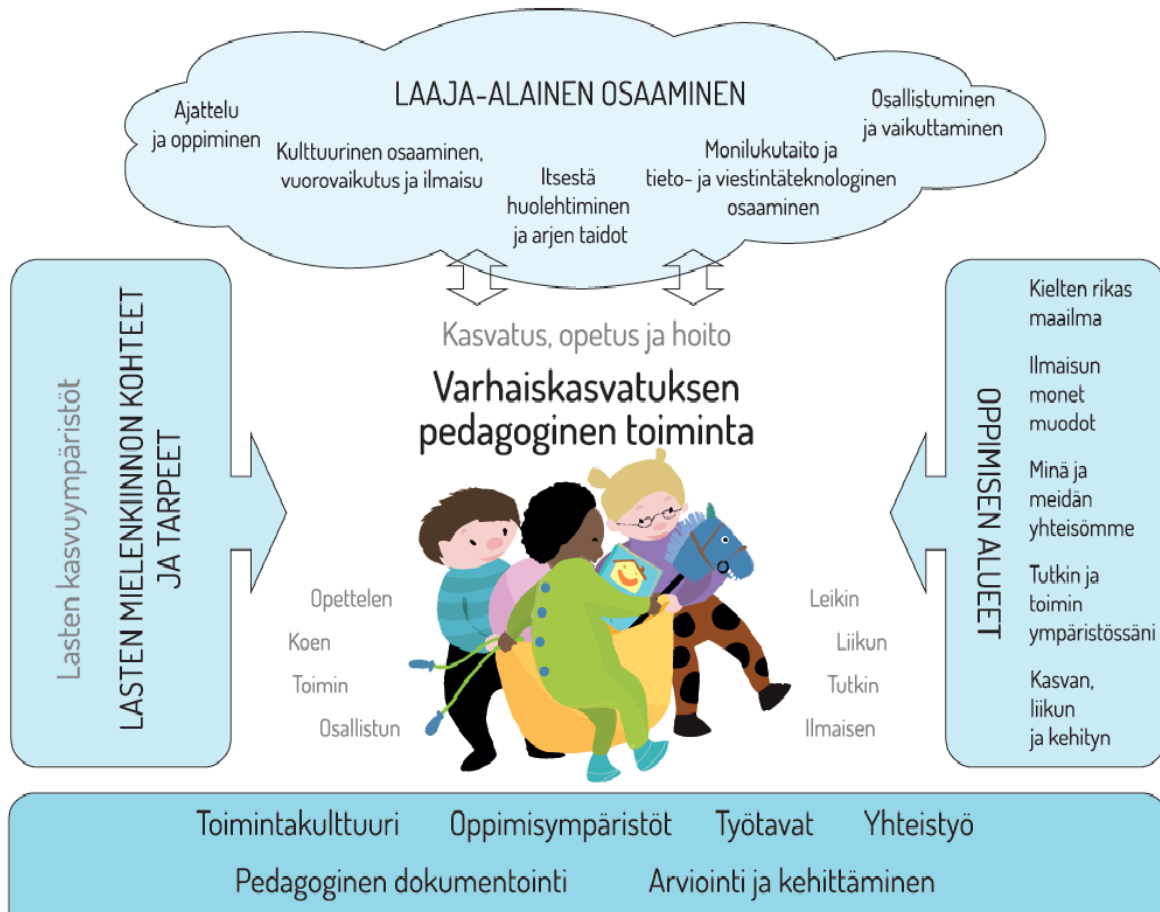
4.6.4 Lapsen tuen arviointi varhaiskasvatuksessa

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi. Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset kuullaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin. Tarvittaessa tuen määrittämiseen osallistuu myös monialainen asiantuntijaryhmä.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan vuosittain, lapsen siirtyessä esiopetukseen, tai tuen tarpeen muuttuessa. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

5. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

5.1. Pedagoginen toiminta

Kuva: Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista inklusiivisuuden periaatteiden mukaan. Pedagogisen toiminnan vastuu on ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla. Lapselle on taattava mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja toimia ympäristössään omista lähtökohdistaan. Oppimisympäristö ja toiminta sopeutetaan lapsen tarpeisiin. Tämä edellyttää rakenteita, joiden kautta lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi ja hän voi olla mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa toimintaa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan.

Varhaiskasvatuksen kaikissa toimintamuodoissa huomioidaan varhaiskasvatuksen tehtävä, yhteinen arvoperusta, inklusiivisuus ja yleiset tavoitteet. Koko henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti ja toimintaa arvioidaan. Päiväkodissa työtiimit laativat ryhmän toimintasuunnitelman yhteisten tavoitteiden asettamiseen ja toteuttamiseen.

Perhepäivähoidossa kasvattajat suunnittelevat toimintansa itsenäisesti varhaiskasvatussuunnitelman eri osa-alueet huomioiden. Perhepäivähoitajien pedagoginen ohjaus tapahtuu aluepäiväkodinjohtajan kanssa ja yhteisissä kokouksissa, pedagogisten viestien välityksellä sekä käynneillä perhepäivähoitokodissa.

Yksiköissä toteutettavan pedagogisen toiminnan käytäntöjä ovat:

- toimiminen pienryhmissä, joissa jokaisen erityistarpeet huomioidaan
- päivän kulun kuvittaminen ja monitahoinen havainnollistaminen oppimistilanteissa (esimerkiksi tukiviittomat, esineet, nopea piirtäminen tai muu ryhmän tarpeisiin sopiva keino)
- lasten toiveiden kuunteleminen sekä toiminnan, leikkiryhmien, leikkien ja käytössä olevien välineiden suunnitteleminen toiveiden pohjalta
- lapsen ohjaaminen omien tarpeiden, tunteiden ja ajatusten ilmaisemiseen

ARVIOI: Henkilöstö vastaa opetussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnittelusta, dokumentoinnista, arvioinnista ja kehittämisestä lapsen oppimista ja kehitystä tukevalla tavalla.

ARVIOI: Varhaiskasvatuksen toiminta on lapselle merkityksellistä, oppimaan haastavaa ja innostavaa.

5.2. Havainnointi ja pedagoginen dokumentointi

Kuva: Dokumentoinnin tasot

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen keskeinen työmenetelmä, joka tukee varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Pedagoginen dokumentointi on vuorovaikutteinen prosessi, jossa toimitaan yhdessä lapsen kanssa. Tarkoitus on, että pedagoginen havainnointi ja dokumentointi vaikuttaa siihen, mitä lapsen kanssa tehdään ja miten oppimisympäristö ja toimintakulttuuri rakennetaan.

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on:

1. Oppia tuntemaan yksittäistä lasta
2. Mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen
3. Ymmärtää lasten välisiä suhteita
4. Tunnistaa ja tiedostaa henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta
5. Toimia kasvattajatiimin pedagogisen toiminnan kehittämisen apuna

Pedagoginen dokumentointi on esimerkiksi muistiinpanoja, haastatteluja, lasten kertomuksia, piirustuksia ja toiminnasta koottua materiaalia kasvun kansioon. Lasten kanssa keskustellessa, leikkiessä ja havainnoimalla heidän toimintaansa pyritään selvittämään lasten toiveita, ajatuksia, oppimista ja tarpeita.

Päivittäinen arjen havainnointi lapsiryhmässä on tärkeää ja se kuuluu kaikille kasvatushenkilöstöön kuuluville työntekijöille. Havainnointi toteutuu olemalla läsnä tilanteissa ja seuraamalla lasten kommunikointitilanteita, ryhmäkäyttäytymistä, leikkitaitoja ja muita kehityksen osa-alueita. Lapsen ja lapsiryhmän toiminnan havainnointi tuottaa merkittävää tietoa pedagogiseen dokumentointiin.

Lisää näkökulmia saadaan, kun vanhemmat tulevat mukaan keskusteluun.

“Jos se ei näy, kun tulet sisään, sitä ei ole olemassa” toimii hyvänä johtolauseena pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiselle ja esittämiselle lapsiryhmässä ja sen oppimisympäristössä.

ARVIOI: Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lasten arkea varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti ymmärtääkseen lapsen kokemusmaailmaa.

Yhdessä lasten kanssa monipuolisin menetelmin tuotettua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

5.3. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöä. Ne ohjaavat henkilökunnan monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa yhdessä lasten kanssa. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti.

5.3.1. Kielten rikas maailma

Kieli on lapselle sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa.

Lapsen kielenkehityksen keskeiset osa-alueet ja niiden kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa:

Vuorovaikutustaidot

- Jokaisen lapsen kuulluksi tuleminen varmistetaan.
- Kasvattaja reagoi myös lapsen non-verbaaleihin viesteihin.
- Lapsen kanssa keskustellessa käytetään selkeää, rikasta ja sensitiivistä kieltä.
- Lapsia kannustetaan kommunikointiin sekä toisten lasten että henkilöstön kanssa.

Kielen ymmärtämisen taidot

- Kasvattaja toimii kielellisenä esimerkkinä lapsille sanoittamalla tilanteita, nimeämällä asioita ja selittämällä sanoja. Kasvattaja toimii kielellisenä mallintajana käyttäessään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä.
- Monipuolinen kielen havainnollistaminen kuvilla, esineillä ja tukiviittomilla helpottaa ymmärtämistä ja oppimista.

Puheen tuottamisen taidot

- Lapsen puheen kehittymistä seurataan ja ohjataan.
- Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa. Kasvattaja ei puhu lapsen puolesta, vaan antaa lapselle mahdollisuuden omaan puheen tuottoon.

Kielen käyttötaidot

- Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua tilannetietoisien kielen vahvistamiseksi.
- Sadut, runot ja laulujen sanat edistävät eläytymistä erilaisiin kielen käytön tilanteisiin.
- Lapsille havainnollistetaan kirjoitetun ja puhutun kielen eroja, esimerkiksi saduttamalla, kirjaamalla lapsen puhetta ja lukemalla sitä hänelle ääneen.

Kielellinen muisti ja sanavarasto

- Lorut, riimit ja laululeikit tukevat kielellistä muistia ja sanavaraston kehittymistä.
- Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvailevien sanojen käyttö edistävät sanavaraston kehittymistä.
- Tarinoista ja muista tekstisisällöistä keskustelu edistää lapsen kykyä pohtia sanojen ja tekstien merkitystä.

Kielitietoisuus

- Lapsen kiinnostusta sanojen muotoihin ja rakenteisiin herätellään riittävällä tavutuksella ja äänteiden kuuntelulla.
- Havainnoidaan lähiympäristön eri kieliä ja sanojen merkityksiä.
- Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkisellä tavallaan.
- Äänteiden ja kirjainmuotojen yhteyksiä havainnoidaan ja tutkitaan yhdessä lasten kanssa.

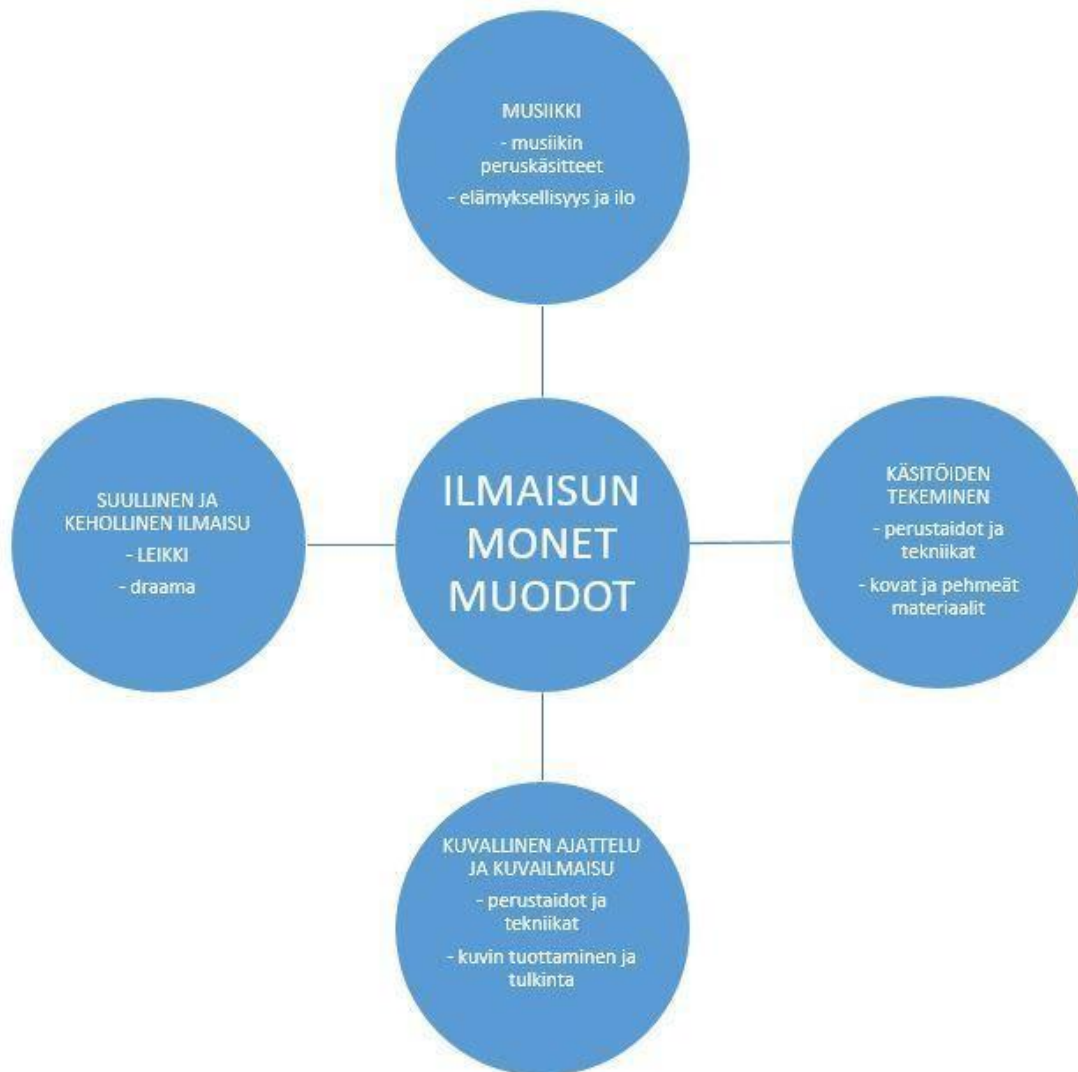
Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, vaikka perheiden äidinkieli olisikin sama. Lapset voivat perheen kielitaustasta riippuen omaksua samaan aikaan myös useita eri kieliä. Tämän asian näkyväksi tekeminen tukee osaltaan lasten kielellisten identiteettien kehitystä.

Mikäli ryhmässä on äidinkieleltään vieraskielisiä lapsia, heidän annetaan tuoda omaa kieltään arkeen rikastuttamaan ymmärrystä erilaisista kielistä. Esiopetusikäiset lapset tutustuvat englannin kieleen. Näin luomme pohjaa ensimmäisellä luokalla alkavalle kielen opetukselle.

5.3.2. Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa. Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosessissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekeminen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Tämä mahdollistaa ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymisen.

Kuva: Ilmaisun muodot

5.3.3. Minä ja meidän yhteisömme

Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja lähiympäristön kohteisiin ja tapahtumiin.

EETTISEN AJATTELUN TEEMOJA

1. ystävyys
2. oikea ja väärä
3. oikeudenmukaisuus
4. tunteet
5. säännöt ja niiden perustelut

KATSOMUSKASVATUKSEN TEEMOJA

1. lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset
2. vuodenvuorokiertoon liittyvät juhlat
3. pukeutuminen ja ruokailu eri kulttuureissa
4. lapsia askarruttavat elämänskysymykset
5. yhteistyö seurakuntien kanssa

LÄHIYHTEISÖN MENNEISYYDEN, NYKYISYYDEN JA TULEVAISUUDEN TEEMOJA

- perheen historia, isovanhemmat
- Naantalin historia
- ajankohtaiset tapahtumat
- ihmisten erilaisuus ja samanarvoisuus
- tulevaisuuden pohtiminen: leikit, oppimisympäristön suunnittelu, mielikuvi- ja maailmat, kestävä kehitys
- ”minusta tulee isona”

MEDIAKASVATUKSEN TEEMOJA

- eri medioihin tutustuminen
- oman mediasisällön tuottaminen leikinomaisesti
- mediasisältöjen ja niiden todenmukaisuuden pohtiminen
- vastuullinen median käyttö
- median teemojen käsittely, esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin

5.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Tämä tukee lapsen matemaattisen ajattelun kehittymistä, syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä sekä ajattelijana ja oppijana kehittymistä. Ympäristö- ja teknologiakasvatuksella vahvistetaan lapsen omakohtaisten havaintojen, kokemusten ja elämysten ymmärtämistä.

Matemaattinen ajattelu vahvistaa lapsen:

- oivaltamisen ja oppimisen iloa
- lähiympäristössä ilmenevien muotojen, määrien ja muutosten havainnointia
- matemaattisten havaintojen ilmaisemista ja tarkastelemista, esimerkiksi kehollisesti ja eri välineiden ja kuvien avulla
- luokittelu-, vertailu- ja sarjoittamistaitoja
- säännönmukaisuuksien ja muutosten löytämisen ja tuottamisen taitoja
- lukumäärän ja -käsitteen kehittymisen taitoja

Menetelmiä matemaattisen ajattelun kehittämiseen:

- vuorovaikutukselliset leikit, pelit, lorut ja riimit
- lähiympäristön aktiiviseen havainnointiin ohjaaminen: mittaamiset, sijainti- ja suhdekäsitteet, esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineillä
- erilaisten tilojen, muotojen ja kokojen tutkiminen
- rakentelu, askartelu ja muovailu
- vuorokauden- ja vuodenaikojen sekä ajan kulun havainnointi päivittäin

Ympäristökasvatus vahvistaa lapsen:

- luontosuhdetta ja vastuullisuutta ympäristössä toimimiseen
- lasten kokemus oman toiminnan vaikutuksesta ympäristöön
- luonnonilmiöiden tutkiminen eri vuodenaikoina
- lajien tunnistaminen, käsitteiden opettelu
- roskaamaton retkeily
- kestävän elämäntavan kehittämisestä
- kohtuullisuus ja säästäväisyys
- ruokailuun liittyvä vastuullisuus ja myönteinen ruokailutilanne
- energian säästäminen
- jätteiden vähentäminen ja kierrätys
- omien tekojen vaikutus ympäristöön
- paikalliseen pelastustoimeen tutustuminen
- luonnosta nauttimista
- esteettiset kokemukset
- luonnon rauhoittava merkitys

Teknologiakasvatus vahvistaa lapsen:

- tutkivaa ja kokeilevaa työtapaa
- rakentelu
- koneiden ja laitteiden turvallinen käyttö
- erilaiset lasten keksimät kokeilut
- ympäristön teknologian havainnointia
- digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin tutustuminen
- paikalliseen rakennettuun ympäristöön tutustuminen

- omien luovien ratkaisujen keksimistä
- mahdollisuuksia ja materiaaleja rakenteluihin ja kokeiluihin
- lelujen ja välineiden uusien käyttötapojen keksiminen
- kysymysten esittämistä, vastausten hakemista ja päätelmien tekemistä
- omien ratkaisujen kuvaileminen
- keskustelut lapsiryhmässä
- vierailut paikallisiin yrityksiin

Kiireettömyys mahdollistaa tutkimisen ja ihmettelyn. Uteliaisuuteen yllyttäminen ja tarvittavien välineiden saatavuus antavat lapselle mahdollisuuden tutkia ja opetella asioita oman kiinnostuksensa mukaan. Erityisesti kiinnitämme huomiota lapsen oppimistilanteen huomaamiseen ja sanoittamiseen lapselle.

Hyödynnämme mahdollisuutta käyttää Turun seudun paikallisliikennettä tutustuessamme ympäristöön.

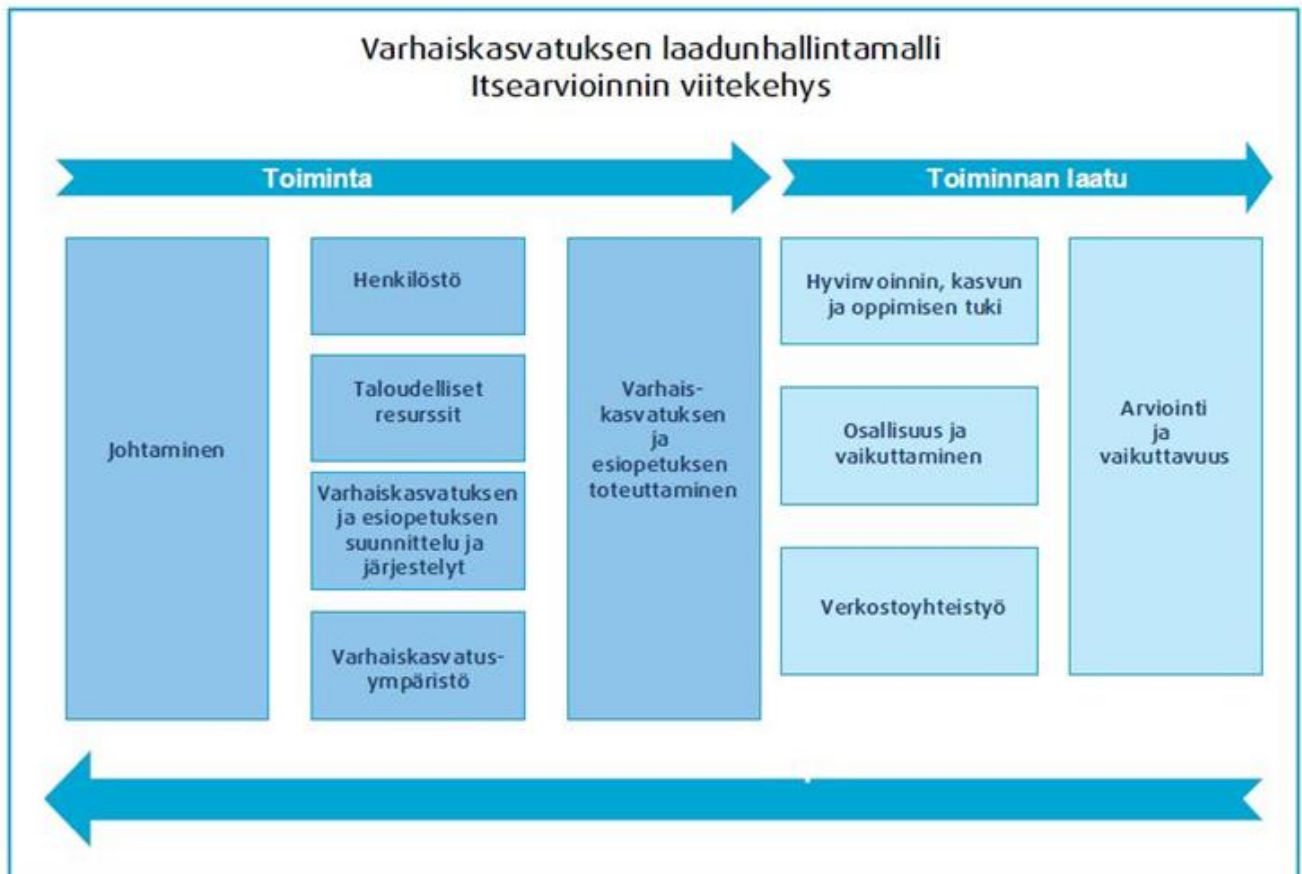
5.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Tätä oppimisen aluetta edistetään yhdessä huoltajien kanssa. Näin tuetaan erityisesti itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista. Kts. kohta 2.3.

6. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

6.1. Arviointi

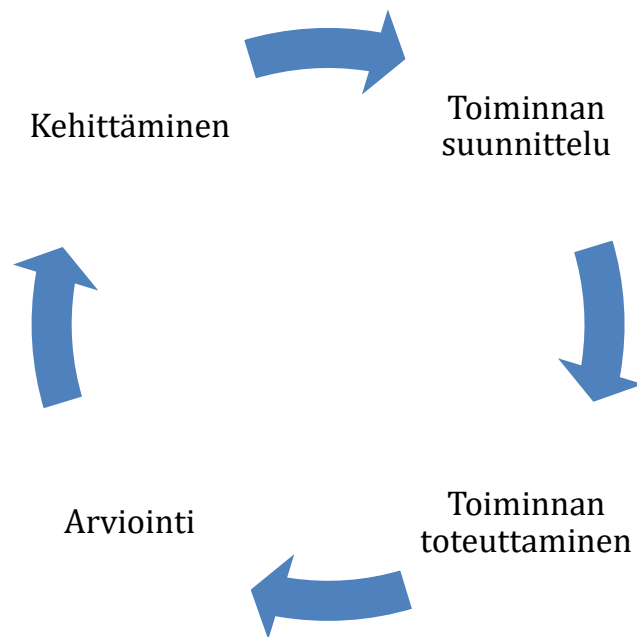
Varhaiskasvatuksen arvioinnin tavoitteena on huolehtia siitä, että varhaiskasvatuslain, varhaiskasvatussuunnitelman sekä varhaiskasvatuksen toimintalinjauksen mukainen toiminta toteutuu tasalaatuisena kaikissa Naantalín varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa ja -yksiköissä. Lisäksi systemaattisella arvioinnilla varmistetaan, että kaupungin strategian ja hyvinvointisuunnitelman mukainen varhaiskasvatustoiminta toteutuu. Naantalín varhaiskasvatuksen laatutyössä hyödynnetään Kuntaliiton (2016) laadunhallinnan viitekehystä.

Kuva: Laadunhallinnan kokonaisuus, Kuntaliitto 2016

Arvioinnin tarkoituksena on aina ohjata toiminnan suunnittelua, kehittämistä ja toteuttamista. Laadunhallinnan arviointiin osallistetaan aktiivisesti lasten ja huoltajien sekä henkilökunnan lisäksi myös päätöksentekijät. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen hyvää laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

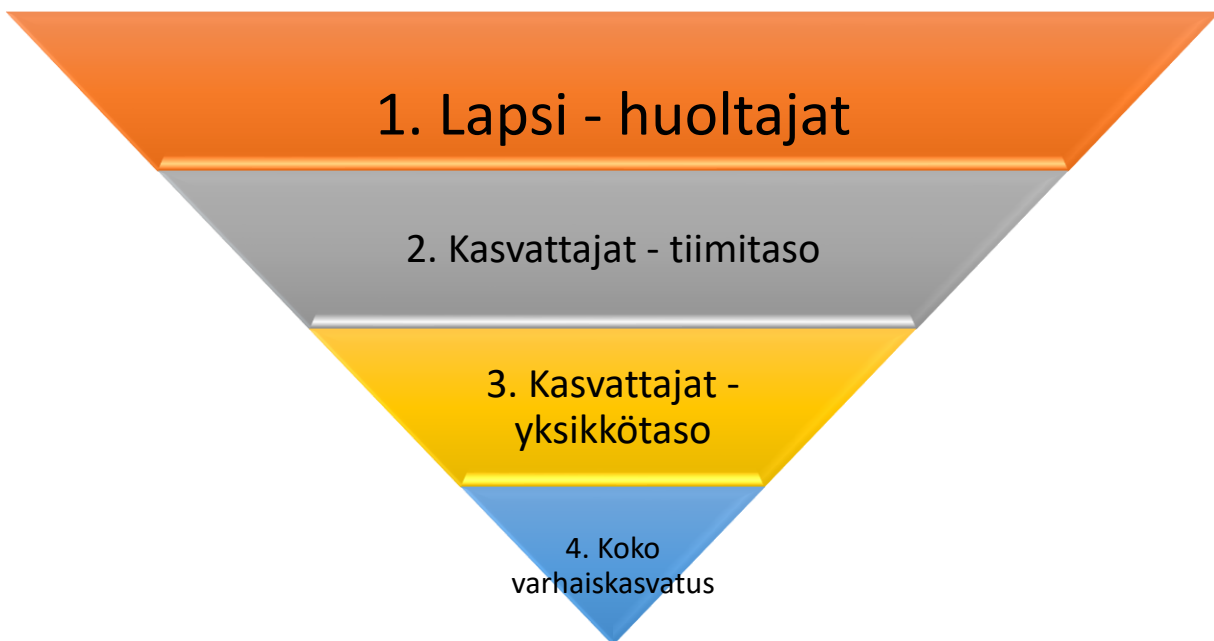
Kuva: Jatkuva arviointi

Kuva: Esimerkkejä varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin kohteista ja arvioitsijoista.

6.2. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arviointi toteutuu toiminnassa kokonaisvaltaisena, reflektiivisenä työotteena ja jatkuvana toiminnan kriittisenä tarkasteluna. Pedagogisen toiminnan arviointia hyödynnetään osana koko varhaiskasvatuksen kehittämisessä sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantamisessa. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Arviointia toteutetaan neljällä tasolla: lapsi ja huoltajat, kasvattajat, yksikkö ja koko varhaiskasvatus. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Kuva: Pedagogisen toiminnan arvioinnin tasot

6.2.1. Lapsi ja huoltajat - lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa varhaiskasvatuskeskusteluissa 1–2 kertaa vuodessa, tarvittaessa useammin. Arviointikeskustelun pohjana toimivat dokumentoidut havainnot lapsen arjesta. Kasvunkansio toimii lapsen itsearviointin ja varhaiskasvatuksen opettajan työvälineenä arvioinnissa. Arvioinnin yhteydessä (lapsi,) huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Arvioinnissa ja suunnittelussa voi olla mukana varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lapsiperhepsykologi tai muu asiantuntija.

Arviointi kohdistuu:

- pedagogisen toiminnan tavoitteisiin
- kasvattajan pedagogiseen toimintaan

- lapsen, huoltajien ja kasvattajien mielipiteen huomioimiseen ja osallisuuteen
- dokumentoinnin tapaan

6.2.2. Kasvattajat ja tiimit - työtiimin arviointi

Kasvattajien ja tiimien pedagoginen arviointi toteutuu vuosittain tiimeissä tehtävän ryhmävasun avulla. Ryhmävasu muotoutuu tiimin jäsenten yhteisen reflektoinnin ja keskustelun kautta sisältäen

- lapsihavainnot
- oppimisympäristön muokkaamisen
- arvokeskustelun
- arjen struktuurin
- arkipedagogiikan
- mahdolliset teemat (esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaidot, arviointi)
- lasten ja huoltajien osallisuuden huomioinnin

Ryhmävasussa sovitaan lapsiryhmässä toimivien kasvattajien toimintatavoista ja yhteisistä pelisäännöistä, kaikki ryhmän jäsenet sitoutuvat ryhmävasuun. Ryhmävasua arvioidaan vähintään kerran syyskaudella ja keväällä toimintakauden päättyessä. Ryhmävasu toimii varhaiskasvatuksen opettajan työvälteenä eli tiimin vetäjän pedagogisen arvioinnin tukena. Tavoitteiden tulee näkyä suunnitelmassa tekoina. Teot on kuvattava niin, että asiaa arvioitaessa pystytään vastaamaan, olemmeko toimineet näin.

Ryhmävasun olennainen osa on lapsilta keskustellen ja havainnoiden kerätty palaute sekä huoltajilta päivittäisissä tapaamisissa saatu palaute. Tiimipalaverissa reflektoidaan ryhmän toimintaa.

Ryhmävasuun valitaan vuosittain asetettujen yhteisten tavoitteiden pohjalta arvioitavat asiat/teemat.

6.2.3. Varhaiskasvatusyksikön arviointi

Varhaiskasvatusyksikötason toiminnan arviointi pohjautuu jatkuvan arvioinnin periaatteeseen. Tätä arviointia toteutetaan yhteisissä henkilökunnan kokoontumisissa, kuten työpaikan viikkopalaverissa ja suunnitteluilloissa, tiimipalaverissa, varhaiskasvatuksen opettajien samaan aikaan tapahtuvilla suunnitteluajalla ja arvokeskusteluissa. Arviointia tehdään myös työntekijöiden henkilökohtaisissa, tiimin ja koko työyhteisön kanssa tapahtuvissa vuosikellon mukaisissa arvioinneissa ja kehityskeskusteluissa.

Jatkuva arviointi kohdistuu

- jokaisen yksittäisen työntekijän omaan toimintaan (kehityskeskustelut, SAK-ajalla tapahtuva oman toiminnan reflektio)
- tiimien toimintaan (vuosittain valittujen teemojen pohjalta); miten onnistuttu, missä tarvitaan tukea
- yksikön struktuurin toimivuuteen; miten erilaiset tiimit, palaverit toimivat, miten viestintä on onnistunut

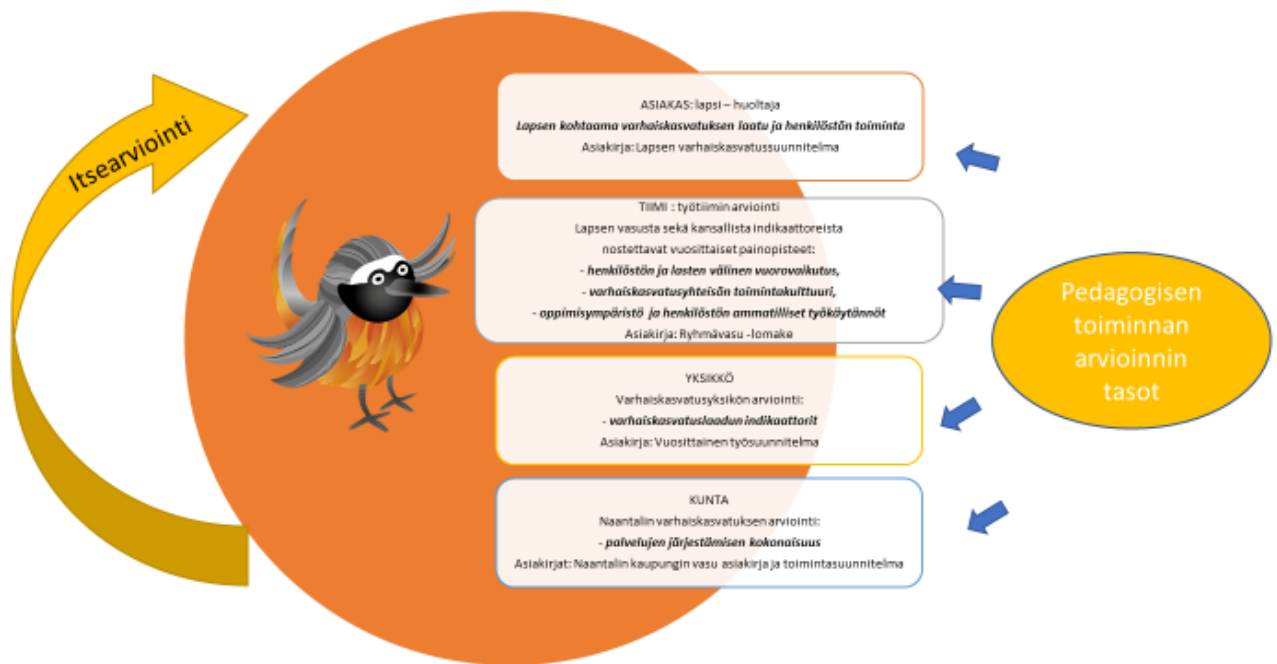
- asiakastyytyväisyyteen (kyselyt kahden vuoden välein)

Yksiköissä tehdään vuosittain yksikön työsuunnitelma, jonka hyväksyy koulutuslautakunta. Tätä suunnitelmaa arvioidaan kaksi kertaa vuodessa. Työsuunnitelmat perustuvat varhaiskasvatussuunnitelmaan ja Naantalin varhaiskasvatuksen toimintalinjaukseen. Työsuunnitelmissa määritellään muun muassa varhaiskasvatuksen yleisestä järjestämisestä, varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden sekä pedagogisen toiminnan käytännön toteuttamisesta. Toimintakauden päätteeksi yksikössä järjestetään arviointipäivä. Arviointipäivän tavoitteena on laaja-alainen yksikön yhteinen arviointi. Arvioinnin sisältö pohjautuu kansallisiin varhaiskasvatuksen laatuindikaattoreihin.

6.2.4. Koko varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Koko kunnan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa arvioidaan vuosittaisten arviointipäivien ja sisäisen pedagogisen toiminnan auditoinnin kautta sekä ryhmävasuissa ja asiakaspalautteista saadun tiedon pohjalta. Arvioinneissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä. Asiakaspalautteiden keskeiset asiat viedään koulutuslautakuntaan joka julkaisee keskeisimmät asiat. Varhaiskasvatus asettaa myös vuosittain pedagogiset tavoitteet, joille kirjataan seurattavat mittarit. Koko varhaiskasvatuksen pedagogista linjaa kehitetään ja arvioidaan muun muassa:

- varhaiskasvatuksen kehittämistyöryhmässä
- esimiesfoorumissa
- varhaiserityiskasvatuksen työryhmässä
- varhaiskasvatuksen aluetiimeissä
- esiopetuksen ohjausryhmässä
- asiakkaiden kokemusasiantuntijaryhmässä
- erilaisissa yhteistyöverkostoissa.

Kuva: Pedagogisen toiminnan arvioinnin kokonaisuus